Josep M. Pujol de Barberà a Tarragona (1897-1949): l'arquitecte i l'espai

1a edició en paper: novembre de 2017

Amb la col·laboració de:
Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona / L'Arxiu
Biblioteca Hemeroteca de Tarragona / L'Arxiu
Arxiu de la Demarcació de Tarragona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

SILVA EDITORIAL
C. Nou de Santa Tecla, 14, baixos · 43004 Tarragona
Tel. 977 24 88 83
nousilvaequips@gmail.com

Impressió: Ulzama
ISBN: 978-84-947636-3-2
Dipòsit Legal: T-1396-2017

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
Av. Catalunya, 35 · 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat
www.publicacions.urv.cat

1a edició digital: juny de 2019
ISBN URV: 978-84-8424-795-1

Josep M. Pujol de Barberà a Tarragona (1897-1949): l'arquitecte i l'espai

Roger Miralles Jori
Antoni Pujol Niubó
Agustín Pujol Niubó
Jordi Piqué Padró (coordinador)

L'Arxiu

SILVA editorial

Índex

Pujol de Barberà (1871-1892-1949). Roger Miralles Jori 7

Josep Maria Pujol de Barberà (1871–1949). Antoni Pujol Niubó i Agustín Pujol Niubó 13
- Biografia 15
- Arquitecte municipal de Tarragona 20
  - Treballs d'urbanisme 20
  - Obres d'arquitectura modernista 23
  - Altres tasques destacades 24
- Treballs sobre el patrimoni arquitectònic 24
- Arquitectura privada, principalment modernista 26
  - Arquitectura civil 26
  - Arquitectura religiosa i funerària 28
- El Col·legi d'Arquitectes 28
- La Guerra Civil del 1936-1939 29
  - Incidències 29
  - L'arquitectura racionalista de les escoles 30
- Altre tipologia arquitectònica 30
- Treballs realitzats fora de Tarragona 30
  - Treballs d'urbanisme 30
  - Obres d'arquitectura 31
- Bibliografia 33

Ordenació de l'espai urbà, aigua, bombers i bombes 35

Mercat central i altres edificis emblemàtics 57

Escoles, habitatges particulars i projectes no realitzats 85

PUJOL DE BARBERÀ (1871-1892-1949)

Roger Miralles Jori
Professor de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura
de la Universitat Rovira i Virgili

Arquitecte. Arquitecte de Tarragona, potser seria millor dir-ho així. De fet, va ser l'arquitecte municipal durant 42 anys, va fer el pla urbanístic de 1922, però sobretot arquitecte de Tarragona perquè va donar el caràcter de la construcció de l'eixample d'aquesta ciutat. La manera de construir, d'entendre l'arquitectura de Pujol de Barberà, marcarà la construcció dels altres arquitectes i mestres d'obra de l'eixample tarragoní.

No hi ha massa arquitectes que hagin donat el caràcter de la ciutat en el moment del seu eixample a principis del segle XX o mitjans i finals del segle XIX. Potser podem parlar de la Viena d'Otto Wagner o de la Barcelona de Gaudí i de Domènech i Montaner, però no massa sovint podem dir que el caràcter de l'eixample va determinat per un arquitecte. Això és així perquè els arquitectes, a partir del segle XIX, treballen a diverses ciutats o les ciutats són prou grans per tenir diversos arquitectes que els donen caràcter.

A Barcelona la identificació entre ciutat i Gaudí i Domènech i Montaner es produeix perquè són els primers del nou moviment modern a la ciutat, són els primers de fer unes formes noves que després els altres seguiran, no per certes obres icòniques sinó perquè són influents en les següents generacions. Un exemple clar és la Mansana de la Discòrdia on hom construïa un edifici i el del costat el volia millor, per tant el segon edifici es construïa per comparació al primer i així al final el resultat era quelcom que tots anhelaven i volien copiar. El primer edifici, el que és copiat o superat, dóna el caràcter a la Mansana i, per extensió, els edificis d'habitatges dels arquitectes coneguts acaben essent la pedra de toc on tots volen rebotar, amb qui tots es volen comparar. Aquest moviment de comparació que es produeix tant entre constructors com entre propietaris com entre arquitectes.

A Tarragona aquest moviment de comparació es dóna amb les obres de Pujol de Barberà i és per això que podem dir que els edificis de l'eixample de Tarragona d'aquest arquitecte són els que donen el caràcter arquitectònic d'aquest tros de la ciutat de Tarragona.

Aquest valor de construcció de la ciutat no el trobem en les grans obres públiques que tots coneixem de Pujol de Barberà com la Chartreuse, el Mercat Municipal, l'antic Escorxador, les oficines de l'Ajuntament de Tarragona. Són obres públiques, importants, però segurament no són les més importants des del punt de vista arquitectònic. Obres molt correctes en les que l'arquitecte usa elements compositius molt coneguts, com la simetria i la jerarquia per determinar el seu caràcter públic, però no són obres on Pujol de Barberà demostri la seva singularitat com a arquitecte.

Pujol de Barberà va ser un gran arquitecte en el camp de la composició arquitectònica, té una capacitat magnífica per equilibrar les composicions tant en planta com en façana; sap usar els elements que domina de la composició arquitectònica, com les cantonades, les tribunes, els balcons, per emfatitzar les parts que li interessen de l'edifici, per posar l'accent allà on vol.

La Cooperativa Obrera Tarraconense (1917) fa una cantonada entre els carrers de Reding i el de Fortuny. El carrer Fortuny té, segurament, més importància perquè és el carrer que surt de la Rambla Nova, té una secció una mica superior, i té la façana llarga, domina; entrar per un carrer o l'altre determinarà a quin li donem més importància. L'audàcia de Pujol de Barberà rau en fer l'entrada, en fer caure la importància, a la cantonada amb un element convex que dota les dues façanes de la mateixa importància; si venim de la Rambla Nova tenim tendència a mirar cap a Reding (el carrer del que no venim) i si venim de Reding tenim tendència a

baixar cap a Fortuny. L'element convex fa girar l'edifici i ens fa tenir una sensació d'igualtat de totes dues façanes, ens fa tenir la sensació d'estar en una trama no tant jerarquitzada com realment és. Pujol de Barberà no serà la primera vegada que usi aquest recurs compositiu per donar importància a les cantonades, només cal mirar l'Hotel Continental (1908), la Casa Musolas (1914) amb la seva tribuna en cantonada, o el balcó de la Torre Canteras (1920) en el que, uns anys més tard, usarà el mateix recurs per girar l'edifici i donar importància a la cantonada en lloc de a la façana plana. Això vol dir que Pujol de Barberà sempre que està en cantonada la faci girar de forma còncava o convexa? No. De fet, Pujol de Barberà entén, des del punt de vista urbà, quan cal equilibrar i usarà aquest recurs, però, quan calgui que una façana domini com en les façanes de la Rambla Nova. Sap fixar la mirada en l'avinguda principal amb l'aparició de tribunes o altres elements que fixen la façana cap a la urbanitat de la Rambla Nova o cap al carrer important i no cap als carrers laterals. Un bon exemple és la Casa Bofarull (1922) o altres exemples de saber donar importància al carrer amb el sortint d'una galeria tot i no estant en cantonada són la Casa de Francesc Icart (1923) o la Casa Atanasi Ramas (1925), o la Casa J. Icart i Bargalló (1925), etc.

És Pujol de Barberà un arquitecte modernista? És difícil d'acotar, té edificis que els podem emmarcar clarament en el Modernisme i altres que hom podria dir que son noucentistes; és alguna cosa que ens ha d'ocupar en parlar de la seva obra? Jo no crec que sigui rellevant. Pujol de Barberà és un arquitecte que es defineix per l'acció, no li agrada la teoria, de fet només coneixem un article publicat en motiu del II Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana que es va fer a Tarragona; un congrés en el qual sembla obligatori que hi participés per la seva condició d'amfitrió. No sabem, doncs, quines eren les seves conviccions a través de les seves paraules, però sembla evident, mirant la seva obra, que era un home informat del que passava a Barcelona i, filtrat per la capital, d'algunes dels corrents europeus. Coneix, evidentment, l'obra de la generació anterior, l'obra de Gaudí, Domènech i Montaner, Sagnier, Salas-Ricomà —nascuts al voltant de la dècada dels 1850—, l'obra dels seus coetanis, de Puig i Cadafalch, Caselles, Monguió —nascuts al voltant de la dècada del 1860—, però també l'obra de la generació posterior, de Masó, Jujol, Goday però també Rubió i Tudurí —nascuts des de la dècada del 1870 i la següent—.

La influència d'Europa ve, quasi sempre, filtrada per les publicacions barcelonines. L'article de Jeroni Martorell (amb qui Pujol de Barberà va coincidir a l'Escola d'Arquitectura) sobre l'arquitectura moderna a la revista Catalunya —dirigida per Josep Carner— serà la porta d'entrada a Catalunya de l'obra de Wagner i Olbrich, arquitectes que tindran una clara influència en l'obra de Pujol de Barberà. Cal entendre l'arquitectura de la casa Bofarull amb la combinació de cornises horitzontals i elements verticals de la galeria, que ens recorden l'edifici de la Secession d'Olbrich o la decoració d'elements estilitzats de procedència geomètrica que ens recorden l'ornamentació de Wagner a la Majolikahaus. No és, però, l'única influència de l'arquitectura europea a l'obra de Pujol de Barberà, mirant l'escorxador podem veure com estava informat de les obres dels escorxadors europeus més importants, coneixia, ni que sigui per l'aspecte organitzatiu i el seu acabat, els escorxadors d'Offenbach sobretot, però també de Berlín i Colònia; no podem negar veient l'aspecte d'aquest equipament que coneixia bé aquestes obres, el tractament de material i la idea d'una gran nau connectada amb naus perpendiculars és calcat al d'Offenbach i Berlín.

Així doncs, podem dir que Pujol de Barberà és un arquitecte no tan fidel a un estil arquitectònic determinat però sempre atent a allò que passa al seu voltant i a les notícies que arriben d'Europa, és un arquitecte que dóna el caràcter, amb l'exemple de les seves construccions, a l'eixample de Tarragona.

JOSEP MARIA PUJOL DE BARBERÀ (1871–1949)

Antoni Pujol Niubó
i Agustín Pujol Niubó
Arquitectes

Biografia

Josep Maria Pujol de Barberà va néixer a Tarragona el 18 d'abril de l'any 1871, fill d'Antonio Pujol Turmo i de Josefa de Barberà Canturri, naturals tots dos de Reus. El cognom de Barberà té l'origen al municipi de Barberà de la Conca des del qual la família de la mare es va traslladar a Reus al segle XVIII. I per la segona meitat del segle XIX la família dels pares Pujol de Barberà es va desplaçar a viure a Tarragona, aconsellada pel que seria padrí de l'arquitecte, mossèn Josep Maria de Barberà i Canturri.

▲ Dibuix realitzat per un Josep Maria Pujol, jove estudiant, el 1889

Des dels primers anys del batxillerat mostrà aprofitament en els seus estudis. La facilitat pel dibuix i la pintura el va orientar cap a l'arquitectura. Aquesta aptitud, desenvolupada amb els anys, el portà a obtenir el Títol d'Arquitecte a l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona el 30 de juny de l'any 1892, als 21 anys de edat, fet remarcable per l'excepcionalitat de ser, quasi ho podem assegurar, l'arquitecte més jove de la historia d'Espanya. Es va dedicar per complet a la seva professió, i aconseguí grans èxits en el seu exercici, principalment en urbanisme i amb l'expressió modernista de la seva arquitectura.

▶ Pujol de Barberà a la joventut fumant un cigarret

Durant el temps d'estudiant d'arquitectura va treballar al despatx de Domènech Estapà, catedràtic de la Universitat de Barcelona i president de la "Real Academia de Ciencias y Artes". Per completar la seva formació, acabada la carrera, entrà a col·laborar amb l'arquitecte barcelonès Enric Sagnier i Villavecchia.

Josep Maria Pujol de Barberà guanyà el Concurs per a la plaça d'arquitecte municipal de Tarragona sent designat el 1 d'agost de 1897.

El 28 d'agost de 1898 es casà amb Concepció Sevil Romeu amb qui va tenir 6 fills, 4 nois i 2 noies. El fill gran, Josep Maria, va ser propietari d'una empresa de materials de construcció, *Pujol, S.A.*. Antoni, va ser el continuador de la nissaga d'arquitectes, que s'ha seguit amb Antoni i Agustín com a tercera generació i amb Víctor com a quarta. Agustín, mecenes de l'esport tarragoní, va presidir el Club Gimnàstic en l'etapa dels anys 40 i va ser el principal promotor de l'hotel Imperial Tarraco: persona molt coneguda i influent als sectors social, econòmic i esportiu, on va arribar, en aquest darrer, a vicepresident de la UEFA, en una època en què Espanya disposava de molt pocs dirigents esportius representants a nivell internacional.

Carmen, casada amb el conegut empresari Joan Bautista Garcia, creador dels *Astilleros de Tarragona*, president de la Cambra de la Propietat Urbana, i la persona que va portar el gas a Tarragona, al capdavant de *Gas Tarraconense, S.A.*. Maria i Manuel, tots dos solters, ella cuidant del seu germà, afectat d'una malaltia crònica, i que, a la mort del qual, va ingressar en el convent de clausura de les Carmelites Descalces, la seva autèntica vocació. El domicili de la família va ser al carrer de la Unió numero 4 primera planta, on l'arquitecte va tenir també el despatx particular.

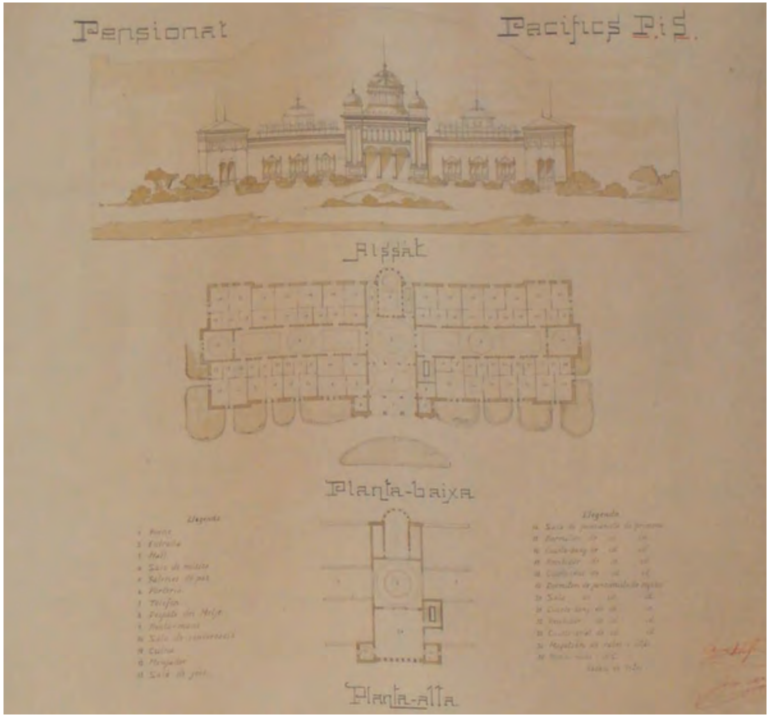
Com la majoria de gent de la seva generació, no va tenir gaire sort Pujol de Barberà. En el transcurs de l'etapa adulta de la seva vida va haver de patir la pèrdua de les colònies Cuba i Filipines de 1898, amb les corresponents guerres, la Primera Guerra Mundial de 1914-1918, la Guerra del Rif des del 1909 fins a la derrota d'Annual del 1921 davant d'Abd-el-krim, la Dictadura del General Primo de Rivera de 1923-1930, la Guerra Civil de 1936-1939, la Segona Guerra Mundial de 1939-1945 i la Dictadura franquista des del 1939 fins a la seva mort el 1949. Que vivint en aquestes dramàtiques situacions et restin ganes de treballar i de treballar bé, és d'un mèrit extraordinari.

▲ Pujol de Barberà, amb la dona i els consogres, a la boda del seu fill Antoni

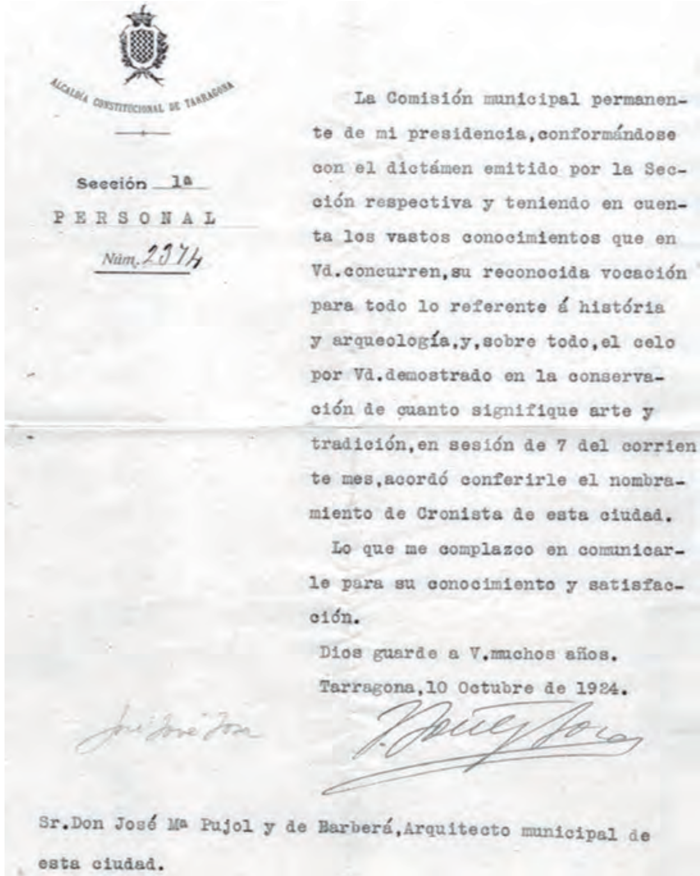
Guanyà, amb l'arquitecte de Badalona Adolf Ruiz Casamitjana, el Concurs per a l'Orfenat Ribas a Barcelona (1917), però, malgrat el Premi, no reberen l'encàrrec de la construcció. Un article de *La*

Veu de Tarragona del 25 de febrer de 1917 el felicitava i explicava que al Concurs es van presentar set projectes, i que el Jurat presidit pel director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, en Lluís Domènech i Montaner, premià el dels arquitectes Pujol de Barberà i Ruiz Casamitjana, presentat amb el lema *Sinite parvulos ad me venire*. Amb el mateix company, també es va presentar al Concurs per a un Hospital de Malalties Mentals a Santa Coloma de Gramanet, el mateix any que van guanyar els arquitectes Massó i Pericas.

▲ Detall de l'avantprojecte de l'Hospital per a Malalties Mentals, 1917

El 7 d'octubre de 1924 l'Ajuntament de Tarragona el va anomenar Cronista Oficial de la ciutat de Tarragona.

ALCALDÍA CONSTITUCIONAL DE TARRAGONA

Sección 1ª
PERSONAL
Núm. 2374

La Comisión municipal permanente de mi presidencia, conformándose con el dictámen emitido por la Sección respectiva y teniendo en cuenta los vastos conocimientos que en Vd. concurren, su reconocida vocación para todo lo referente á história y arqueología, y, sobre todo, el celo por Vd. demostrado en la conservación de cuanto signifique arte y tradición, en sesión de 7 del corriente mes, acordó conferirle el nombramiento de Cronista de esta ciudad.

Lo que me complazco en comunicarle para su conocimiento y satisfacción.

Dios guarde a V. muchos años.
Tarragona, 10 Octubre de 1924.

Sr. Don José Mª Pujol y de Barberá, Arquitecto municipal de esta ciudad.

▲ Ofici de 1924 de la designació municipal de Cronista Oficial de la ciutat de Tarragona

Home de conviccions fermes, de caràcter fort, defensava les seves opinions amb molt bons arguments, catòlic practicant però sense extremismes, un catalanista convençut, com ho demostraria l'any 1932 quan estava presidint la Delegació a Tarragona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, en definitiva un home que va portar endavant els seus ideals sense manifestar una radicalitat excloent.

Es considera que Pujol de Barberà va ser un arquitecte plural per la seva diversificada obra, on trobem treballs d'urbanisme, d'edificació, peritatges, restauració de monuments i, per suposat, de reparació de danys ocasionats per la guerra civil, tot complementat per un acurat coneixement de l'administració.

Va assistir a la inauguració de l'Escola d'Art del carrer Gasòmetre, amb l'assistència del Conseller de Cultura de la Generalitat, Duran i Ventosa, de l'alcalde, Atanasi Ramas, i de moltes personalitats locals.

▲ Inauguració el 1935 de l'Escola d'Art al carrer Gasòmetre (Josep Maria Pujol, el segon per l'esquerra)

Es va jubilar, a petició pròpia, el 9 de setembre de l'any 1939. A partir d'aquell moment va seguir la seva feina d'arquitecte privat, i va col·laborar en diferents obres amb el seu fill, l'arquitecte Antoni Pujol Sevil.

Va presidir la Cooperativa Obrera Tarraconense entre els anys 1941 i 1945, i en una segona etapa l'any 1949 fins a la seva mort. L'any 1914, quan realitzà el projecte i la direcció de l'edifici per la seu de la Cooperativa Obrera, havia rebut uns honoraris de 4.311 pessetes, si bé, per motiu de la seva estreta relació amb l'entitat, a l'acabament de les obres va fer un donatiu a la COT de 2.500 pessetes.

Als pocs dies de constituir-se la Delegació a Catalunya i Balears de la *Hermandad Nacional de Arquitectos,* Josep Maria Pujol de Barberà es va donar d'alta com a afiliat el 10 d'octubre de 1946.

Va ser president honorari de la Confraria de Setmana Santa de la Reial Germandat de Jesús Natzarè.

▲ Enterrament de Josep Maria Pujol de Barberà. Davant del carrer Unió, 4

▲ Enterrament de Josep Maria Pujol de Barberà. Al carrer Sant Francesc

Va morir, víctima d'accident en el compliment del deure, quan tornava de visitar les obres del Monestir de Santa Clara, avui Institut Municipal d'Educació de Tarragona (IMET), en el petit pont

que creuava la carretera de València, actual carrer de Ramon i Cajal, sobre el Rec Major, atropellat per una moto, el 30 de novembre de 1949. El seu enterrament va ser multitudinari, com es veu a les fotografies incorporades, el que demostra la gran estima de què va gaudir.

A la seva memòria, l'any 1951 el seu fill Agustín Pujol Sevil va instituir el *Premio Cronista José Mª Pujol,* d'investigació històrica i arqueològica sobre Tarragona, sota l'organització de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, que perdurà fins a 1966. Va arribar a la seva 8a convocatòria, publicant-se els llibres dels treballs premiats, on entre els autors destacats trobem a Pericay i Ferriol, a Pere de Palol, a Sánchez Real, a Rodríguez Mas, a mossèn Serra i Vilaró, a Recasens i Comes, i a Salvat i Bové. Els primers anys, fins al 1953, va tenir caràcter anyal, i a partir de 1955 va ser biennal.

Quan es commemoraven els 50 anys del Pla d'Eixample de la ciutat, i es culminava dit Pla amb l'obertura i urbanització total de l'Avinguda de Catalunya, l'Ajuntament de Tarragona organitzà el mes de maig de 1972 una Exposició d'homenatge als Arquitectes Municipals Ramon Salas i Josep M. Pujol. El diari La Vanguardia va titular l'article del corresponsal Mezquida *"TARRAGONA: Prácticamente realizado el plan de ensanche de la ciudad. Aprobado en 1922, fue obra del arquitecto Pujol de Barberá"* i l'acabava dient: *"Homenaje al arquitecto. El Ayuntamiento tiene el propósito de celebrar la efemérides de la culminación del indicado plan, rindiéndose homenaje al arquitecto Pujol de Barberá. Para ello se ha constituido una comisión integrada por representantes del Colegio de Arquitectos y de la propia Comisión Municipal de Urbanismo, que cuidará de perfilar el programa de actos, en los que se incluye la celebración de una exposición de planos y maquetas, fotografías retrospectivas, sesión académica a cargo de una personalidad relacionada con el urbanismo y la rotulación de una calle del todavía denominado Ensanche con el nombre del ilustre técnico que tuvo amplia visión de la Tarragona futura."*

▲ Fotografia del fullet del "*Premio Cronista José Mª Pujol*"

▲ Fullet de l'Exposició d'homenatge celebrada el 1972

Arquitecte municipal de Tarragona

Josep Maria Pujol de Barberà començà a treballar a l'Ajuntament de Tarragona a partir de la seva designació el 1r d'agost de l'any 1897. Va ser arquitecte municipal de Tarragona durant més de 40 anys, fins a la seva jubilació el 9 de setembre de 1939.

Al llarg de tots aquests anys va poder desenvolupar una brillant feina professional al servei de la ciutat, deixà una bona mostra de la seva obra en treballs d'urbanisme i d'arquitectura, molta de la qual encara la podem gaudir avui en dia.

Treballs d'urbanisme

Sens dubte l'obra de més projecció de l'arquitecte Pujol de Barberà va ser el Pla d'Eixample de la Ciutat, redactat l'any 1919 i aprovat per RD del 1922. Un projecte de futur, pel qual es desenvolupà harmònicament el conjunt urbà al ritme de la seva expansió.

Amb anterioritat al Pla, a Tarragona existien diferents vials fora del nucli: el que anava des de la Rambla Vella fins on es faria el gran pont sobre el Francolí (la carretera de Barcelona a València); el que anava des de la part baixa en direcció a Valls (la carretera de Lleida); i menys important el camí cap al Cementiri (la carretera del Pont d'Armentera). Les dues primeres d'aquestes carreteres conformaven un encreuament important, on avui ho fan els carrers de Ramon i Cajal i de Prat de la Riba. El Pla respectava el traçat dels vials esmentats, i configurava la prolongació de la Rambla Nova, com a eix central.

De la lectura de la Memòria del Pla es desprèn que un primer objectiu del projecte d'Eixample de la ciutat va ser trobar un traçat urbà que permetés la comunicació fàcil i directa entre les diferents agrupacions empresarials que formaven la vida urbana de Tarragona. Per una part les agrupacions marítimes, amb el Port com a primera font econòmica, i altres de caràcter agrícola connectades amb l'interior de la província per tal de facilitar l'intercanvi i l'exportació dels seus productes, de gran consum al mercat local i nacional.

Destaca de la Memòria la importància de la principal arteria de la ciutat, la denominada aleshores *Rambla de San Juan*, situada al mateix centre urbà i equidistant entre la part antiga i la porció marítima de la part més baixa.

Aquesta via, de 45 metres d'ample i 600 metres de longitud, tenia *"por la parte de Levante que es asimismo el extremo de cota más elevada, se disfruta de una vista del mar latino (Mare Nostrum) la más perfecta y completa de toda la costa mediterránea de la península española, al extremo de que el insigne tribuno Don Emilio Castelar apellidó tan notable sitio EL BALCON DEL MEDITERRANEO"*, reproducció textual de la Memòria del Pla. Essent aquesta via l'eix principal de l'eixample de Tarragona, Pujol de Barberà projectà, a la seva intersecció amb la carretera de Lleida, una gran plaça circular, de 150 metres de diàmetre, que constituirà el centre de gravetat de la Tarragona del futur.

La trama ortogonal del casc urbà era en curs d'execució, i el Pla va optar per un sistema radial creant el nou centre, la avui denominada Plaça Imperial Tarraco, on arribarien vuit avingudes, entre les quals les carreteres cap a Barcelona, València i Lleida.

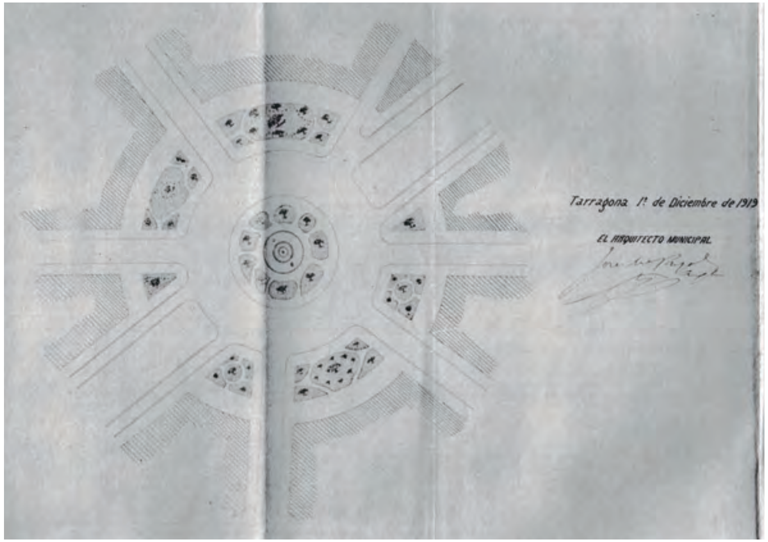
També va fixar el límit de l'eixample de la ciutat a l'avinguda de Catalunya, com a vial de circumval·lació pel Nord, mentre que

per la zona Oest es proposava la creació d'un gran parc públic, el Parc del Francolí, com a zona d'esbarjo de la població ateses les favorables condicions topogràfiques i mediambientals.

▲ El Pla d'Eixample de la Ciutat, redactat el 1919 i aprovat el 1922

Entre els fets curiosos i satisfactoris per la trajectòria de Pujol de Barberà es pot explicar que quan Nicolau Rubió i Tudurí va urbanitzar ja entrats els anys 30 a Barcelona la Plaça *Calvo Sotelo* (avui Francesc Macià) es va inspirar en el diàmetre, la vorera perimetral i la rodona central de la Plaça Imperial Tarraco, dibuixada el 1919 en el projecte del Pla d'Eixample de Tarragona de 1922.

▲ Plànol del disseny de la Plaça Imperial Tarraco el 1919

Va projectar la urbanització de la Ciutat Jardí entre el Passeig de Sant Antoni i la carretera de Barcelona l'any 1925, una zona prevista per a l'edificació de xalets aïllats en parcel·les petites amb jardí en un enclavament privilegiat de força interès ambiental, que, per l'acusada pendent entre ambdós vials, havia de permetre a les diferents rengleres d'habitatges permeses pel traçat dels carrers interiors una perfecta orientació solar i unes vistes excepcionals, com una nova tipologia aleshores inexistent a la ciutat de Tarragona.

Cal destacar per la seva importància la construcció del dipòsit regulador d'abastament d'aigües a Tarragona, situat a la muntanya de l'Oliva (1901), d'una capacitat de 4.800 metres cúbics.

I més endavant, va realitzar la xarxa de subministrament urbà, i la xarxa de desguàs de la ciutat (1931). Abans s'ha de dir que va

fer un viatge a Màlaga, per conèixer la seva xarxa de proveïment d'aigües i el nou clavegueram de la ciutat, de 1921–22.

▲ Reunió d'Arquitectes Municipals a Màlaga. Pujol de Barberà, el tercer per l'esquerra, a la filera central

A la Memòria del Projecte de xarxa de subministrament urbà Pujol de Barberà s'explicava: *"La porosidad del terreno es debida, en la parte alta, a que la Ciudad moderna está asentada sobre las ruinas de la Ciudad romana de la que hay una capa de tres o cuatro metros de espesor, con grandes sillares amontonados, por entre cuyos huecos se escapa el agua que no puede por tanto aflorar. En la parte baja, por ser el terreno ganado al mar y compuesto, principalmente, por una gruesa capa de arena, sucede lo propio.*

En el nuevo proyecto se atiende a estas circunstancias proveyendo la red de una cámara tubular de protección que no permite que el agua escapada se filtre, obligándola en cambio a manifestarse inmediatamente al exterior. Los ensayos de este sistema, único en el mundo, por ser invención del arquitecto firmante de este Proyecto, se han realizado en esta Ciudad, en los cambios de tuberías hechos recientemente, con un resultado verdaderamente admirable."

O sigui que l'arquitecte utilitzà un sistema innovador per detectar amb facilitat i rapidesa les fuites d'aigua. I a més, decidí també establir un subministrament en xarxa, de forma que l'aigua arribés a la població per dos costats, amb el que, en l'eventualitat d'una avaria, es podia portar l'aigua a les cases per l'altra banda.

Sobre aquesta xarxa de subministrament d'aigües i de clavegueres es pot explicar que l'obra va ser criticada pels regidors de l'oposició, demanant-li explicacions a l'arquitecte Municipal Pujol de Barberà, atès que "havien sobrat alguns tubs de la instal·lació". Era evident que en una època en que els materials no abundaven i, fins i tot si tenies necessitat de major quantitat en quedar-te curt, era possible que s'haguessin de fabricar, l'arquitecte havia encomanat al constructor un marge de més. Però eren moments polítics molt especials en el país, amb continus canvis com la Monarquia d'Alfons XIII, la Dictadura de Primo de Rivera de 1923-1930 (sota la mateixa Monarquia), la República amb el triomf electoral de les esquerres el 1931, el triomf electoral de les dretes el 1933, el nou triomf de les esquerres amb el Front Popular el 1936, i la Guerra Civil de 1936-1939. I la crítica al que havien fet els anteriors governs era el pa nostre de cada dia.

Obres d'arquitectura modernista

Realitzà l'Escorxador Municipal de la Part Alta (1898–1902) —actual Rectorat de la "Universitat Rovira i Virgili"—, i el Mercat Central de la plaça de Corsini (1911–1915), avui incorporats al Catàleg de béns a protegir pel Pla d'Ordenació Urbana Municipal (POUM) de Tarragona.

▲ L'Escorxador Municipal de la Part Alta de 1902

El 1913 construí l'Escola Saavedra de la Via de l'Imperi, que més tard va ser reformada per ell mateix, i recentment enderrocada per substituir-la per l'escola actual.

El nou Mercat no va ser només una gran obra d'arquitectura modernista, sinó també una excel·lent lliçó d'urbanisme, a l'implantar un potent equipament en una zona verge perquè resultés el motor i dinamitzés una nova àrea de ciutat. Podem veure la pintura del Mercat Central, realitzada per Hermenegild Vallvé Virgili (1845–1928), de 99x72 cm., l'any següent al seu acabament, segons comprovem a la referència de la pàgina 49 del llibre Catàleg de l'Exposició "Tarragona el canvi de segle 1890–1918", de novembre de 1986, coordinat per Antonio Salcedo per a la Fundació Caixa de Pensions: *"el 1916 s'exposa en els aparadors de la sastreria-camiseria del Sr. Brell un quadre a l'oli que retrata el Nou Mercat de la ciutat, una obra que encarregà l'arquitecte municipal Sr. Pujol"*.

◀ El Mercat Central, un quadre a l'oli pintat per l'Hermenegild Vallvé Virgili el 1916

Altres tasques destacades

El 8 d'abril de l'any 1920, sent Pujol de Barberà –com a arquitecte municipal de Tarragona– el comandant del Cos de Bombers de la ciutat, s'enfrontà a un fet ben singular. En un vaixell mercant de fusta atracat al Moll Paral·lel del port, el *Macerata*" que portava d'Estats Units 4.000 tones de sofre, es va incendiar la part de la seva càrrega que restava per descarregar, 600 tones, fins agafar unes formidables proporcions. Els Bombers no van veure possibilitat d'apagar-lo, per la poca capacitat de les bombes, i el capità marítim va aconsellar de remolcar el *Macerata* fins alta mar, i deixar que s'acabés cremant i s'enfonsés en aigües profundes, com havia passat amb altres naus en dues situacions similars els anys 1884 i 1890. Josep Maria Pujol va fer venir uns fusters dels *Astilleros de Tarragona,* proveïts d'unes grans barrines, perquè perforessin el casc de fusta del *Macerata* per una quantitat de 12 forats sota de la línia de flotació, amb el que l'aigua va començar a entrar inundant les bodegues, va apagar el sofre encès i va salvar el buc i la càrrega. Tot just en aquest moment els bussos tenien ordres de Josep Maria Pujol de tancar els forats amb taps per tal d'impedir l'enfonsament del vaixell més del necessari, que havien estat uns seixanta centímetres. L'empresa propietària de la càrrega *Unión Sulphur, S.A.* i el consignatari del "*Macerata*" Maties Mallol van agrair aquesta sorprenent intervenció de l'arquitecte. Com el *Diario Español* va explicar anys després: "*Este salvamento, verdaderamente extraordinario, mereció los más calurosos comentarios de las revistas técnicas de España y del extranjero*". Es va considerar una actuació molt creativa i esplèndida de Pujol de Barberà.

Va ser designat arquitecte de *Construcciones Civiles del Ministerio de Instrucción Pública* a la província de Tarragona, des del 9 d'abril de 1924 fins al 1939. Realitzà les obres de reforma i ampliació dels Instituts d'Ensenyament Mitjà de Tarragona i de Reus, abans de la guerra civil, i amb posterioritat un pressupost de reparació dels danys causats pels bombardejos en el de Tarragona.

La *Dirección General de Telecomunicación* li encomanà un projecte de reparació dels danys de l'edifici de Correus i Telègrafs de Tarragona.

També va ser arquitecte de la Junta de l'Hospital de Sant Pau i Santa Tecla de Tarragona.

Treballs sobre el patrimoni arquitectònic

Entre les primeres iniciatives personals sobre el patrimoni, Josep Maria Pujol de Barberà va entrar de soci de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense des de 1901.

La situació i la iniciativa municipal sobre el Passeig Arqueològic de Tarragona l'any 1907, s'explica al llibre *CL Anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*" on diu el que segueix: "El projecte s'anomenava *paseo de las murallas* i era dirigit per l'arquitecte municipal Josep M. Pujol". Pel seu càrrec d'arquitecte Municipal de Tarragona, entre els anys 1897 i la seva jubilació, el 1939, formà part de la Comissió Provincial de Monuments Històrics i Artístics des de l'any 1918.

El 1920 acompanyà a l'investigador alemany Adolf Schulten, en la seva primera visita a Tarragona, per mostrar-li totes les restes antigues conservades a la ciutat.

La seva tasca en profit dels monuments tarragonins es manifestà per les obres de reconstrucció parcial del Reial Monestir de Poblet, per la reconstrucció de la Torre dels Escipions i pels treballs d'aixecaments planimètrics del Fòrum romà i del Passeig Arqueològic.

El veiem en una fotografia al Passeig Arqueològic d'abril de 1932, en una visita del director general de Belles Arts Ricardo Orueta, amb l'alcalde Pere Lloret i altres personalitats locals.

▲ Visita del Director General de Belles Arts al Passeig Arqueològic el 1932. Pujol de Barberà, el tercer per l'esquerra

El desembre de l'any 1933 el secretari de l'Ajuntament de Tarragona certificà que la Corporació havia acordat "l'adquisició pel preu de sis mil pessetes, del Baluard del Seminari, a l'objecte de completar el Passeig Arqueològic", si bé no disposava dels diners necessaris, i un veïns van voler resoldre l'inconvenient amb un préstec graciós. I segueix exposant al Certificat que "Dits Srs. són: Pere Lloret Ordeix que contribueix amb mil pessetes; Macià Mallol Bosch amb mil pessetes; Josep i Lluís Bonet Amigó amb mil pessetes; Antoni Elias Buxadé amb cinc centes; Antoni Company Fernández de Córdoba amb cinc centes; Eduard Toda Güell amb cinc centes; Josep Arana Esteve amb cinc centes; Josep Mª Pujol de Barberà amb cinc centes i Joaquim Pedrol Solé amb cinc centes; les quals quantitats fan el total del cost de l'immoble". A continuació el secretari exposà la satisfacció de la Corporació i el compromís de retorn de les mateixes una vegada entrés en vigor el pressupost municipal.

Pels seus serveis fou distingit amb la *Cruz de Caballero de la Real Orden de Isabel la Católica.*

Arquitectura privada, principalment modernista

Atès el fet que, per l'escàs nombre d'arquitectes exercint a Tarragona, l'arquitecte municipal no tenia incompatibilitat per a l'exercici privat de la professió, Pujol de Barberà va fer d'arquitecte en la seva ciutat i en poblacions de l'entorn.

Arquitectura civil

Entre les obres d'arquitectura civil de Pujol de Barberà destaquem, de forma cronològica:

- La casa Josep Mas del núm. 31 de la Rambla Nova (1906).
- L'ampliació de la Fàbrica Chartreuse (1907), actual Escola Oficial d'Idiomes.
- La casa de la Via Augusta, 74 (1910), avui guarderia Baobab.
- Els tallers Grau de la Via Augusta, 6 (1910).
- El Mas de Sordé a la carretera del Catllar (1913), al costat del Club de Golf "Costa Daurada".
- La casa Musolas a la Rambla Nova, 88 (1914).
- La Cooperativa Obrera Tarraconense del carrer Fortuny (1915–19).
- La casa Porta Mercadé de la plaça de Corsini, 5 (1916).
- La casa Mariano Ollé de la plaça de Corsini, 7 (1919-22).
- La torre *Las Canteras* del camí de la Cuixa, 24 (1920).
- La casa Bofarull a la Rambla Nova, 37 cantonada al carrer Sant Agustí (1920-21).
- La casa de l'ex-Hotel Continental (desprès Banc Mercantil) del carrer Apodaca, 30 cantonada al carrer Barcelona (1922), que va ser ampliat amb prou respecte.

▲ El Mas de Sordé, coronat per una cúpula de ceràmica vidrada (1913)

- La casa Frederic Anguera de l'avinguda Prat de la Riba, 15 (1922).
- La casa Boxó de la Rambla Nova, 41 (1923-24).
- La casa Atanasi Ramas del carrer Cristòfol Colom, 20 (1924).
- La casa Antoni Albareda del carrer Reding, 40 (1925).
- La casa Josep Roig Anyó del carrer *Ramón y Cajal*, 16 (1925), avui part de l'Acadèmia Roig.
- La casa Josep Icart del carrer Estanislau Figueras, 36 (1925).

- La casa Lluís Gustems Vidal del carrer *Gobernador González*, 41 (1925).
- La casa Busquets del carrer de la Unió, 14 (1926).
- La casa Dr. Aleu de la Rambla Nova, 97–99 (1927), un altre edifici ampliat a la manera d'un àtic amb un gran respecte per la façana.
- La casa Iglesias del carrer Hernàndez Sanahuja (1930).
- La casa Pallarès a la cantonada entre els carrers Reding i Fortuny (1935).

Tots a Tarragona i una bona part també catalogats pel seu valor historicoartístic.

▲ Fotografia històrica del conjunt de les tres cases Ripoll del Passeig de Sant Antoni, de 1913

També construí els edificis de les cases Ripoll al Passeig de Sant Antoni (1913), dels que resten els dos dels extrems.

En aquesta fotografia històrica es veu que en el centre dels 2 edificis existents va haver un tercer, del mateix propietari i del mateix arquitecte, que va ser enderrocat. Per tant, va haver una tercera Casa Ripoll.

I així mateix va construir la Casa Güell de la Rambla Nova, 1 (1912), un edifici especial pel seu emplaçament a la cantonada de dita Rambla Nova amb el Passeig de les Palmeres, el que li donava una perspectiva i una silueta singulars, que lamentablement va ser enderrocada l'any 1972, de la que també veiem una fotografia.

▲ La Casa Güell, del núm. 1 de la Rambla Nova, de 1912, enderrocada el 1972

Arquitectura religiosa i funerària

Entre els edificis d'arquitectura religiosa d'interès singular a Tarragona, construí el Col·legi Internat dels Germans de les Escoles Cristianes del carrer Sant Antoni Maria Claret (1923), la Casa Matriu de l'Ordre de Religioses Carmelites del carrer Estanislau Figueras (1930), la reconstrucció del Convent de la Comunitat de Carmelites Descalces del carrer del Carme, 2 (1940-45), i fins a la seva mort el Monestir de Santa Clara del carrer Ramon i Cajal (1949), que va haver de finalitzar el seu fill Antoni Pujol Sevil.

Va fer la Capella del Mas Sanromà a Cala Romana.

I al Cementiri de Tarragona, va construir 38 sarcòfags, 4 mausoleus i 2 hipogeus el 1940; una capella-panteó el 1941; l'ampliació de la cripta del Panteó del "Cabildo Catedral" el 1941; una illa de 660 nínxols el 1943; i un altra illa de nínxols el 1944.

El Col·legi d'Arquitectes

Els Col·legis d'Arquitectes es van crear l'any 1929. Dos anys més tard, el 12 de novembre de 1931, a la seu de la Diputació Provincial, es va constituir la Delegació a Tarragona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, quina Junta va resultar elegida pels presents a la reunió, tant els assistents com els vots delegats, sota la primera Presidència de Francesc Monravà Soler.

Pujol de Barberà va ser el segon President de la Delegació entre els anys 1932 i 1933, passant posteriorment a desenvolupar el càrrec de tresorer des del 1946 fins a la seva mort el 1949.

El primer enfrontament al Col·legi entre les Delegacions i la de Barcelona: Després del fracàs de la reunió de Barcelona de desembre de 1931, que havia d'aprovar el Reglament del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (en que dimití la Junta de govern i van marxar les delegacions de Saragossa, Osca, Terol i Logronyo), i d'una reunió a Tarragona de gener de 1932 on s'acordà demanar la separació de Barcelona, explica Mercè Costafreda en el seu llibre sobre *"El Col·legi d'Arquitectes a Tarragona*" que: El 13 d'abril del mateix any, Josep M. Pujol convocà una reunió, que es va realitzar a Reus, on va proposar: "que la instància redactada amb data 31 de març, i signada pels col·legiats de les tres províncies, que s'havia d'adreçar al ministre d'Instrucció demanant la separació de Barcelona, document que en aquells moments era a les Balears, fos objecte de meditació i reflexió per decidir si se li donava curs. La justificació que es va donar per aquest retractament *i tal vegada sacrifici de les nostres aspiracions professionals*, va ser que, estant a punt de discutir-se a Madrid l'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents, aquella instància posaria de manifest als poders de l'Estat central la desavinença en el si d'un col·lectiu de pes considerable a Catalunya. La reunió havia de discórrer forçosament en un ambient de tensió si s'ha de jutjar pel resultat de les votacions que van seguir la proposta. Josep M. Pujol, Francesc Monravà, Antoni Pujol i Antoni Sardà votaren a favor ... i Josep M. Vives, Josep M. Monravà, Pere Caselles i Joan Llevat, ho van fer en contra ... L'empat provocà ... una consulta amb els altres arquitectes de la Delegació ... prosperà la proposta de Josep M. Pujol i van quedar sense efecte els tràmits de la demanda de separació."

Es demostra la fortalesa de caràcter de Pujol de Barberà, que posà per davant el seu catalanisme al que podia haver estat un

conformisme fàcil, donat que un fet tan transcendent tan sols depenia d'un empat a quatre.

Durant la Guerra Civil el Col·legi d'Arquitectes va ser dissolt oficialment, en haver-ne constituït i legalitzat el Sindicat d'Arquitectes de Catalunya. Explica Mercè Costafreda que: "La nova estructura donada al ram de la construcció va significar un canvi profund en el reconeixement professional i social dels arquitectes, que, amb categoria de tècnics, passaven a ser considerats com a uns treballadors més dins el conjunt d'operaris de la construcció i a cobrar 10 pessetes al dia com tots els integrants del Sindicat, inclosos els peons." I segueix explicant a continuació: "En militaritzar el col·lectiu, els arquitectes joves van ser assimilats al grau de capità, i els més grans al de tinent i incorporats a serveis com la defensa de costes."

La Guerra Civil del 1936-1939

En el curs d'una guerra civil es produeixen sempre enfrontaments fratricides, tant per part d'elements familiars situats a bàndols contraposats, com de competidors en el sistema econòmic o de personatges barallats per diferències polítiques o religioses. Les conseqüències poden ser de baralles "stricto sensu" o bé de denúncies amb fonament o sense. Van ser moltes les denúncies que es produïren durant la nostra guerra i molt de temps després, que costaren molts anys de presó, moltes pèrdues de llocs de treball i, fins i tot, moltes vides.

Josep Maria Pujol de Barberà en va patir de denúncies, al començament de la Guerra Civil i bastant després d'acabada la mateixa. Per tant de tots dos sentits: com "desafecte" a un règim polític i a l'altre, el que resulta inversemblant.

Incidències

Destituït pel Comitè Antifeixista el setembre de 1936 per considerar-lo desafecte al règim del moment, el republicà, essent reposat al seu càrrec d'arquitecte municipal a l'acabament de la guerra, amb efectes del 16 de gener de 1939, si bé va treballar per a l'Ajuntament en la construcció de refugis antiaeris per a la protecció de la població civil, greument afectada pels múltiples bombardejos de l'aviació, principalment italiana, aliada del franquistes i amb base a Mallorca, el que vol dir que el municipi el va respectar en la seva executòria i va seguir confiant en ell. També ho demostra que se li van encarregar diversos certificats sobre locals públics i l'habilitació de locals per diferents usos.

Però passat un temps de la finalització de la guerra, l'octubre de 1939, va ser expedientat per la *Dirección General de Arquitectura del Ministerio de la Gobernación*, i poc després, de nou, afectat per un Ordre de febrer de 1940 que pretenia "depurar la conducta político-social de tots els arquitectes".

Va haver de defensar-se arribant a exposar que:

Havia treballat, després de la guerra en la "*Valoración de daños del Instituto de Enseñanza Media y Proyecto de reparación de la Casa de Correos y Telégrafos de Tarragona, encargados por el Estado.*"

"*...habiendo ingresado en la Sindical U.G.T. cuando por el Gobierno rojo tiene decretada la sindicación obligatoria, si bien se dió de*

baja, dejando de cotizar a los cinco meses de su forzosa entrada en ella. No ha cotizado por partido político alguno, Gobierno ni sociedad amigos de Rusia o Méjico.”

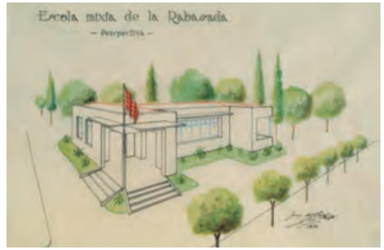
Resulta irònic que, per defensar el seu treball, es veiés forçat a confessar qüestions tan paradigmàtiques.

L’arquitectura racionalista de les escoles

Un aspecte poc conegut de la seva activitat professional d’arquitecte va ser l’etapa de projectes d’estil racionalista, que, en consonància amb l’estil predominant durant la República, va fer servir en els projectes de noves escoles per a la ciutat de Tarragona, dins del programa d’ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Entre elles, podem destacar l’Escola Mixta de l’Arrabassada, l’Escola de Mar a la platja del Miracle, l’Escola de la Pineda, i l’ampliació de l’Escola Saavedra, tots els projectes de 1932. El començament de la Guerra Civil va impedir que es poguessin construir cap d’elles.

▲ Projecte no realitzat de l’Escola de Mar a la platja del Miracle, de 1932

▲ Projecte no realitzat de l’Escola mixta de l’Arrabassada de 1932

Altre tipologia arquitectònica

Destacarem l’avantprojecte del Grup Escolar de la Pedrera al carrer Pons d’Icart (1932), no realitzat.

I executà l’edifici de la Central Telefònica situada a la Rambla Nova cantonada amb el carrer Fortuny (1933), edifici que posteriorment va ser ampliat amb dues plantes més d’alçada.

Treballs realitzats fora de Tarragona

Els primers treballs de Pujol de Barberà van ser com a arquitecte inspector tècnic d’Hisenda des d’abril de 1893 fins al juliol de 1897, exercint aquest càrrec a les províncies de Múrcia (1893), Barcelona (1893-1894) i Córdoba (d’octubre de 1895 a gener de 1896). Per la seva relació amb Córdoba, el van fer arquitecte municipal interí durant el primer semestre de 1897.

Treballs d’urbanisme

Un altre treball de planejament important, que es pot destacar de la seva executòria, quan era també Arquitecte Municipal de Salou, va ser el seu Pla d’Eixample (1928). L’Ajuntament, en reconeixement, li va posar el seu nom a un carrer de la ciutat.

▲ El Pla d'Eixample de Salou, redactat el 1928

Va redactar el Projecte de l'Eixample de Roquetes entre els anys 1927 i 1935.

També va ser arquitecte assessor de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, i com a tal executà la xarxa de clavegueres i la pavimentació de la població (1941).

Finalment, va projectar els abastiments d'aigua dels municipis de Valls (1927), de Banyeres del Penedès (1930), de la Riera de Gaià (1935), i de Bràfim (1941).

Obres d'arquitectura

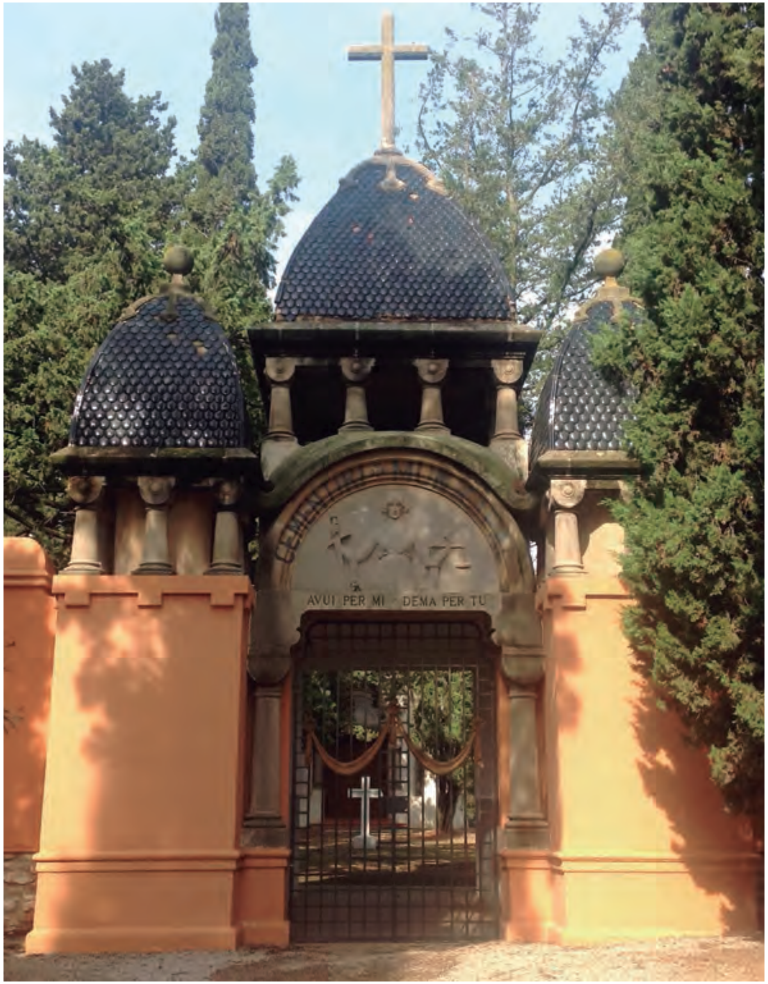
Entre l'arquitectura escolar que va realitzar a la província de Tarragona, trobem:

- A la Secuita, l'any 1917, les Cases-Escola de Vistabella i de Gunyoles.
- A Roquetes, l'any 1925, les Escoles Unitàries.
- A Ulldecona, l'any 1925, les Escoles Graduades.
- A Salou (Vila-seca), l'any 1926, una Escola-Jardí.
- A la Riera de Gaia, entre els anys 1926 i 1935, l'Escola Mixta.
- A Tortosa, l'any 1928, l'adaptació de l'antic Seminari per a Institut.
- A Vila-seca, l'any 1932, les Escoles Municipals.
- A la Palma d'Ebre, l'any 1934, dues Escoles Unitàries.
- A Arnes, l'any 1936, l'edifici pels mestres.
- I fora de la província, a Calaceit (Terol), l'any 1936, l'edifici pels mestres.

De 1905 a 1907 va executar diversos edificis a Saragossa: el 1905, els edificis d'habitatges del carrer de *Urrea*, 6 i de l'avinguda del *Puente de Nuestra Señora del Pilar*; el 1906, l'habitatge de *Maria Dominiche* a la carretera de Barcelona i els edificis dels carrers *San Pablo*, 50, de *Morera*, 8 i de la pujada de *Cuéllar* s/n; i el 1907, l'edifici d'habitatges del carrer *Las Armas*, 128.

I a la província de Tarragona:

- Entre 1919 i 1921 es construí el Cementiri de Vilallonga, encarregat per l'Ajuntament a Pujol de Barberà i finançat integrament per l'insigne fill de la població Josep Roig Solé. De planta quadrada i ordenació simètrica, amb un eix principal de circulació on trobem en un dels extrems el vestíbul d'entrada i a l'altre l'Església. La porta de entrada al cementiri és l'element més característic del conjunt, d'estil marcadament modernista.
- A Amposta, un teatre (1924), un edifici (1930), el Café Amposta i el Cinema-Teatre "Olimpia" (1947-49).
- A Reus, la casa Gay del carrer de Vilar (1927).
- A Villalba dels Arcs, l'ampliació del Cementiri (1928).

▲ El Cementiri de Vilallonga de 1918

▲ El Noviciat de l'Ordre de "Sant Joan Baptista de La Salle", de 1928, a Cambrils

- A L'Espluga de Francolí, la reforma del Cine "Francolí" (1930).
- A Vila-seca, un grup de nínxols (1932) i l'ampliació de l'Escorxador (1947).
- A Cambrils, l'ampliació del Sindicat Agrícola de Producció (1945) i un edifici (1946).
- I diversos edificis a una desena de poblacions entre els anys 1929 i 1949.

Entre les obres d'arquitectura també trobem, a Cambrils, el Noviciat de l'Ordre de "Sant Joan Baptista de La Salle" (1928) un dels conjunts edificats de major importància dels realitzats fora de Tarragona.

Bibliografia

BUQUERAS BACH, Josep Maria. *Arquitectura de Tarragona, segles XIX i XX.* Butlletí del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona, Núm. 12, octubre-novembre de 1979, Tarragona.

BUQUERAS BACH, Josep M. *Arquitectura de Tarragona, siglos XIX y XX.* Ed. Llibreria Guardias i Josep M. Buqueras, Tarragona, 1980.

BUQUERAS BACH, Josep Maria. *Arquitectura de Tarragona des del segle XII.* Edita Ajuntament de Tarragona, 1991.

BUQUERAS BACH, Josep Maria. *El Modernisme a Tarragona.* Silva Editorial, 2015.

COSTAFREDA, Mercè. *El Col·legi d'Arquitectes a Tarragona.* Ed. Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Delegació de Tarragona, 1992.

DUCH I PLANA, Montserrat. *La Cooperativa Obrera Tarraconense, consum, treball i lleure a Tarragona (1904-1965).* Edita Cooperativa Obrera Tarraconense, 1993.

FERRAN I MERCADÉ, J. M. *Arquitectura del Camp*. Edita Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Tarragona, 1995.

FERRER I BOSCH, Maria Antònia, DASCA I ROIGÉ, Andreu i ROVIRA I SORIANO, Jordi. *CL Anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*. Edita Reial Societat Arqueològica Tarraconense, 1994.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. Edita Enciclopèdia Catalana, S.A. (diverses edicions).

OLIVÉ SERRET, Enric, PIQUÉ PADRÓ, Jordi i RICOMÀ VENDRELL, F. Xavier. *Tarragona, la imatge i el temps*. Edita Ajuntament de Tarragona, 1990.

OLIVÉ SOLANES, Josep Maria. *Tarragona a través del temps.* Ed. Gas Tarraconense, S. A., Tarragona, 1984.

ORTUETA HILBERATH, Elena de. *Tarragona, el camí cap a la modernitat. Urbanisme i Arquitectura*. Edita el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Tarragona i Lunwerg Editores, 2006.

SERRA MASDEU, Anna Isabel. *Recorregut per la Tarragona Modernista.* Cossetània Edicions, Valls, 2003.

SERVEI D'ARXIU I DOCUMENTACIÓ MUNICIPAL. *La Tarragona Republicana (1931-1936). Quaderns de l'Arxiu, 1*. Ajuntament de Tarragona, 2006.

VIRGILI I SANROMÀ, Josep. *Tarragona 1900...* Textos Josep Virgili i Sanromà. Fotos, Eliseu Caixal i Salas. Caja de Ahorros Provincial de Tarragona, Tarragona, 1975.

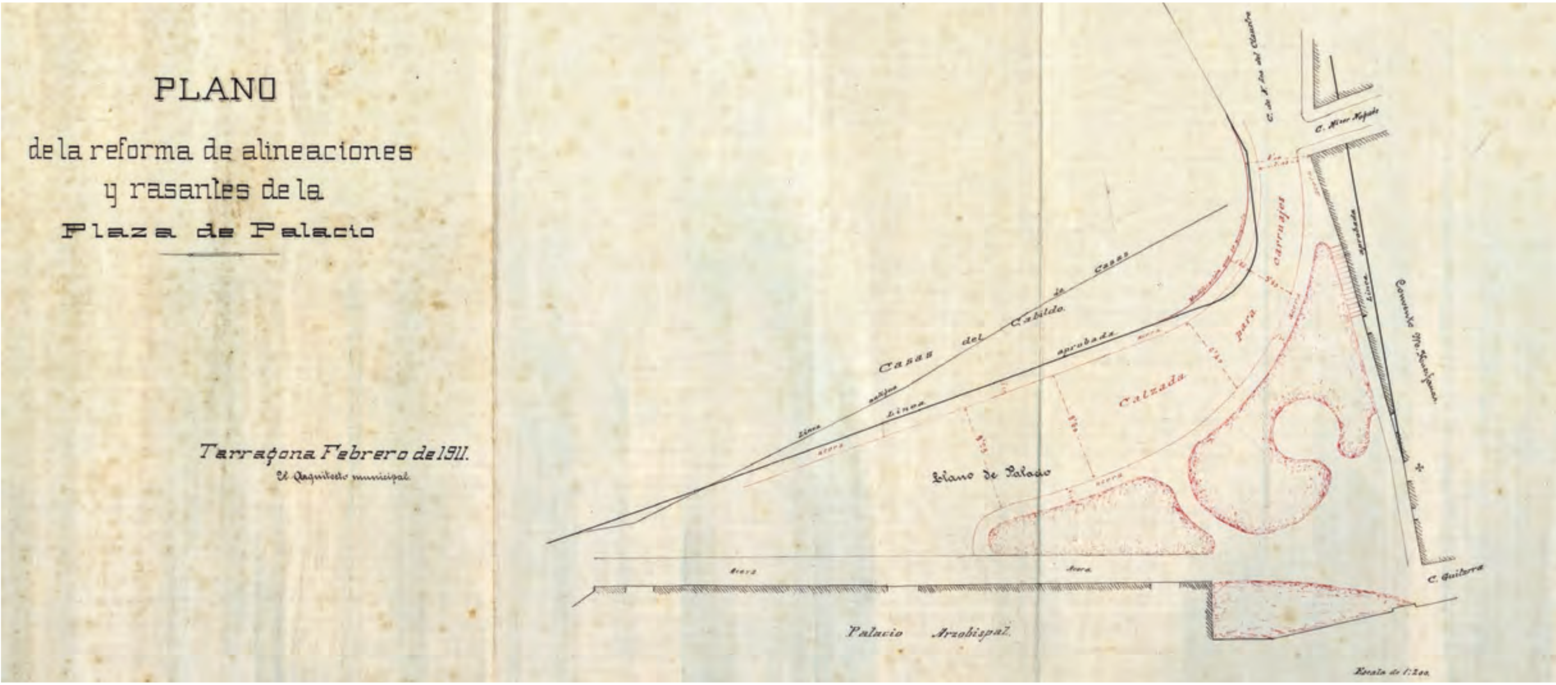
ORDENACIÓ DE L'ESPAI URBÀ, AIGUA, BOMBERS I BOMBES

◀ El Pla de Palau abans de la seva urbanització, a finals dels anys vint. Foto Chinchilla. CIT/ L'Arxiu

A inicis del segle passat, Tarragona era una ciutat petita que tenia 23.400 habitants. Una ciutat amb una estructura econòmica tradicional configurada per l'escassa presència del teixit industrial, la importància del sector comercial que giravoltava entorn del port i un sector de serveis dedicat a cobrir la demanda local. D'altra banda, Tarragona era capital de província, seu arquebisbal i plaça amb guarnició militar. Una triple capitalitat que configurava una determinada societat i una fesomia urbana característica. Una ciutat que, malgrat tot, maldava per créixer, modernitzar-se i expansionar-se, arribant als prop de 38.800 habitants de l'any 1949. En aquesta primera meitat del segle XX, l'obra de l'arquitecte Josep M. Pujol de Barberà ordenarà l'espai urbà i serà present en edificis públics i privats de la ciutat.

En l'àmbit de l'urbanisme, durant els 42 anys en què Josep M. Pujol de Barberà va assumir les funcions d'arquitecte municipal, cal destacar el Pla d'Eixample de l'any 1922. Una expansió del nucli de la ciutat que anava, d'una banda, des del Parc del Miracle, a l'actual zona de l'Amfiteatre, fins a la Plaça Imperial Tarraco, i per l'altra, des de la Plaça de Toros fins a l'avinguda de Catalunya. Un projecte que ha estat vigent durant més de seixanta anys i que ha ordenat el desenvolupament urbanístic de la ciutat fins a l'aprovació del Pla de l'any 1983.

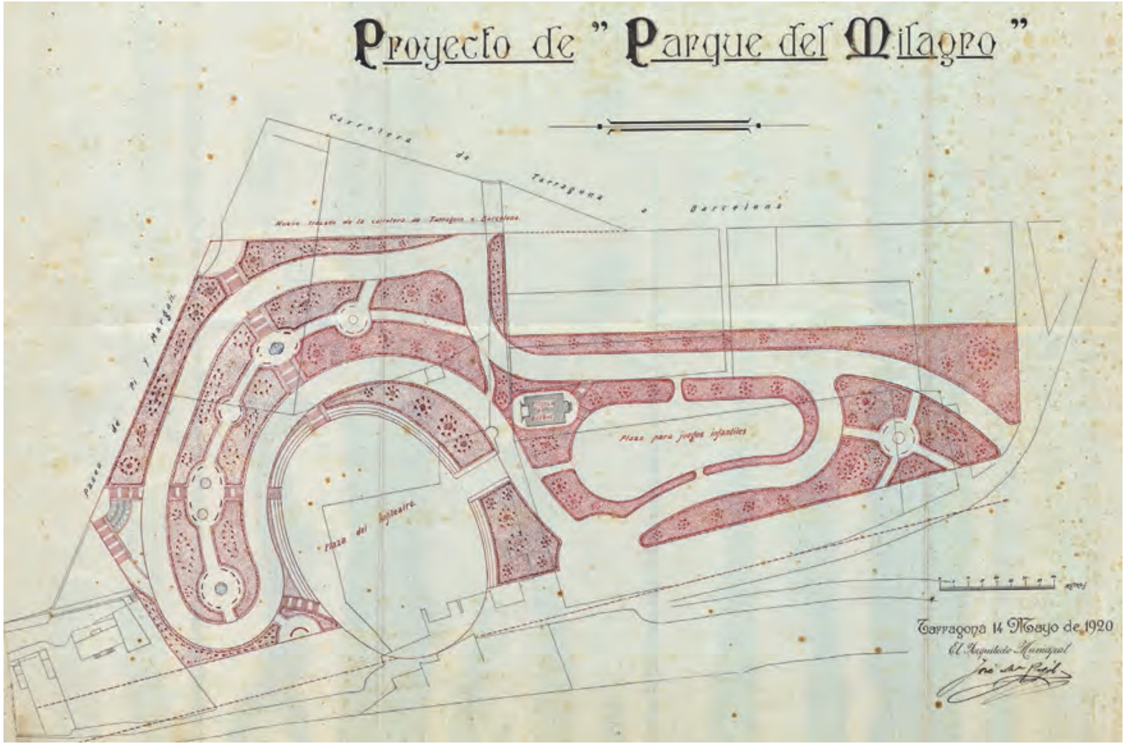

▲
Plànol de reforma de la zona del Pla de Palau, febrer de 1911. AHCT / L'Arxiu

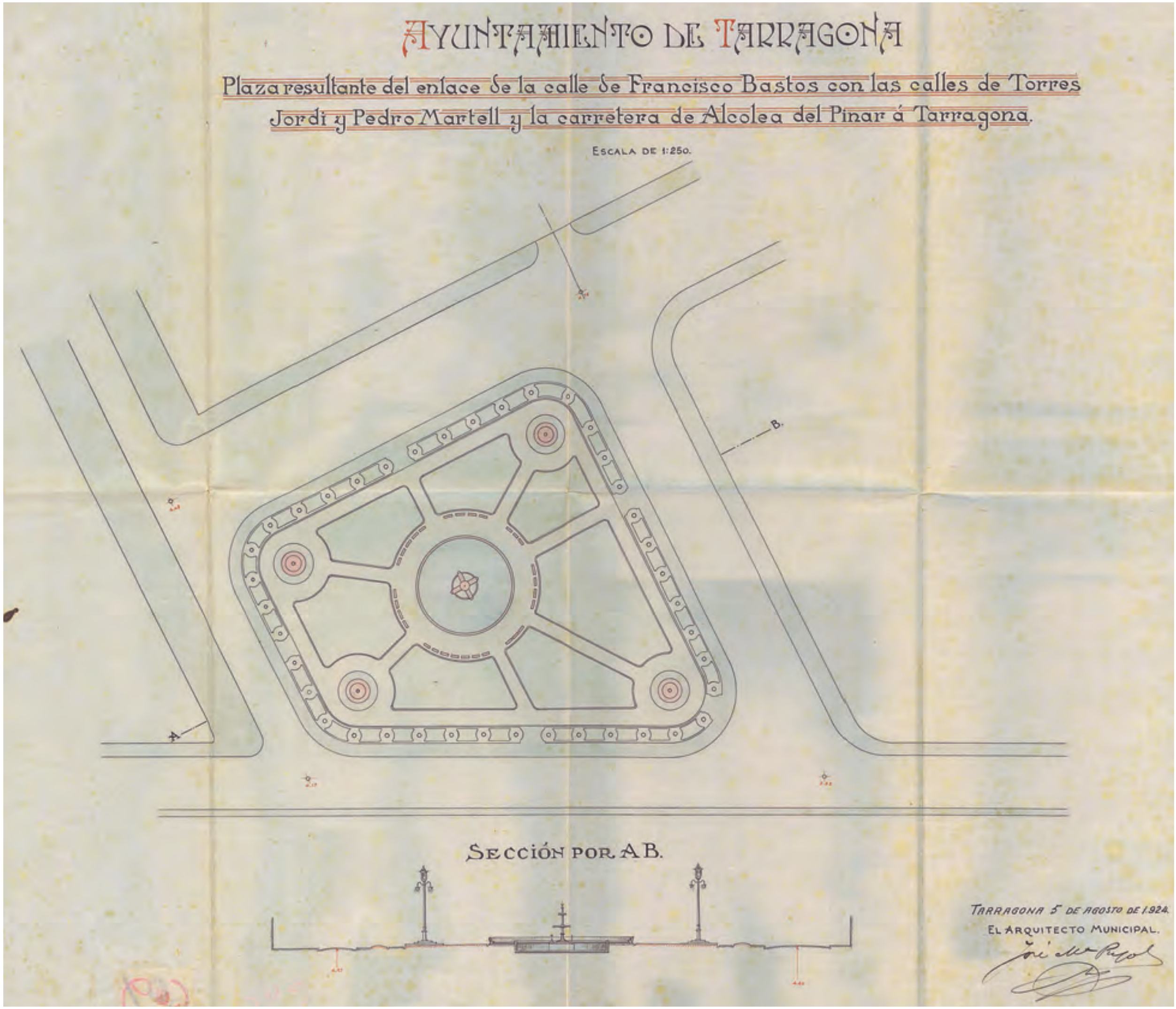
◀ El Pla de Palau després de la seva remodelació, any 1961. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▶ Plànol del projecte d'urbanització del Parc del Miracle, maig de 1922. AHCT / L'Arxiu

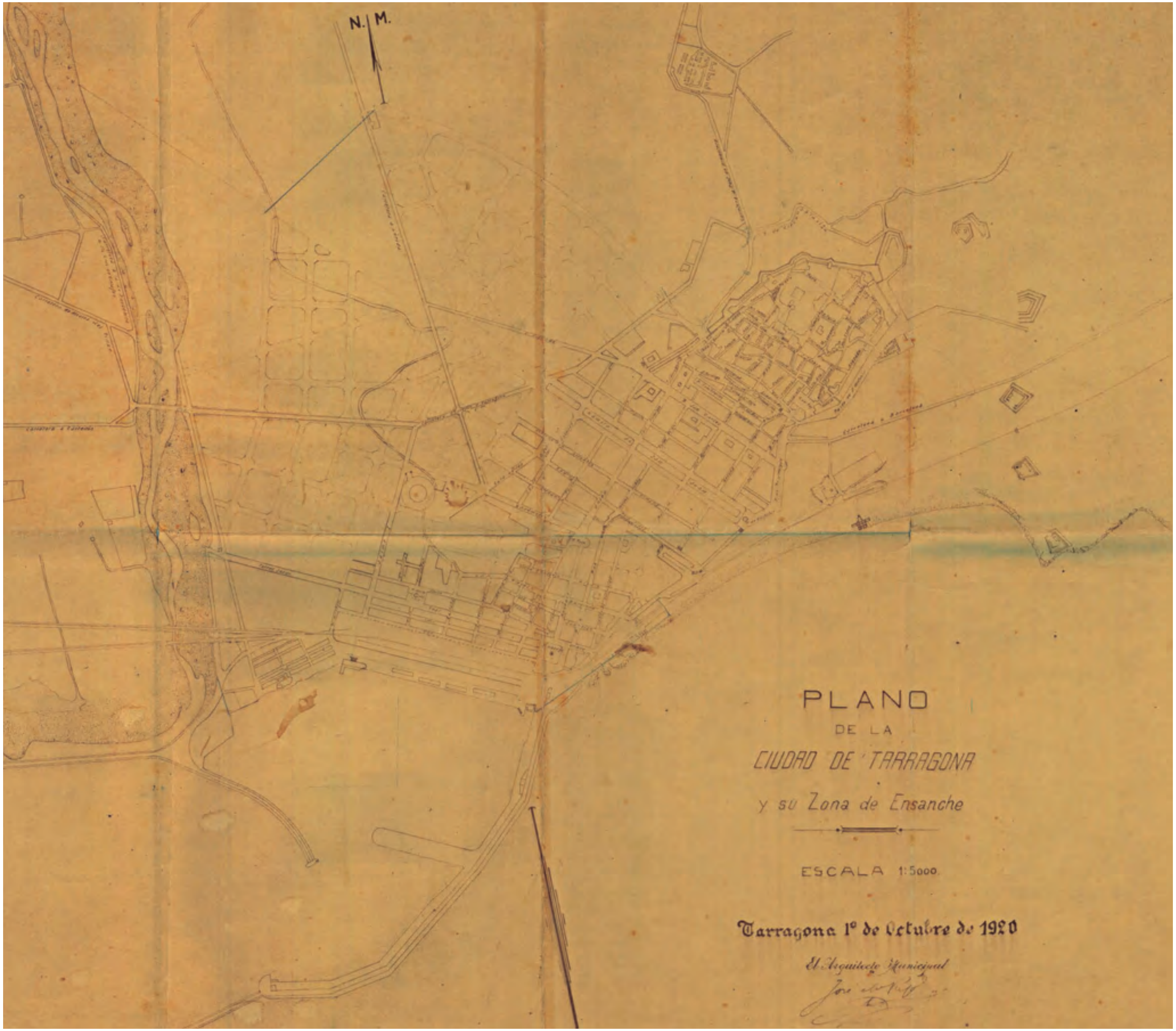
▼ Plànol de la galeria nord del Parc del Miracle, maig de 1929. AHCT / L'Arxiu

▶ Plànol de la urbanització de la cruïlla entre els carrers Francesc Bastos, Torres Jordi, Pere Martell i la carretera d'Alcolea del Pinar, agost de 1924. AHCT / L'Arxiu

▶ Plànol de Tarragona i la seva zona d'Eixample, octubre de 1920. AHCT / L'Arxiu

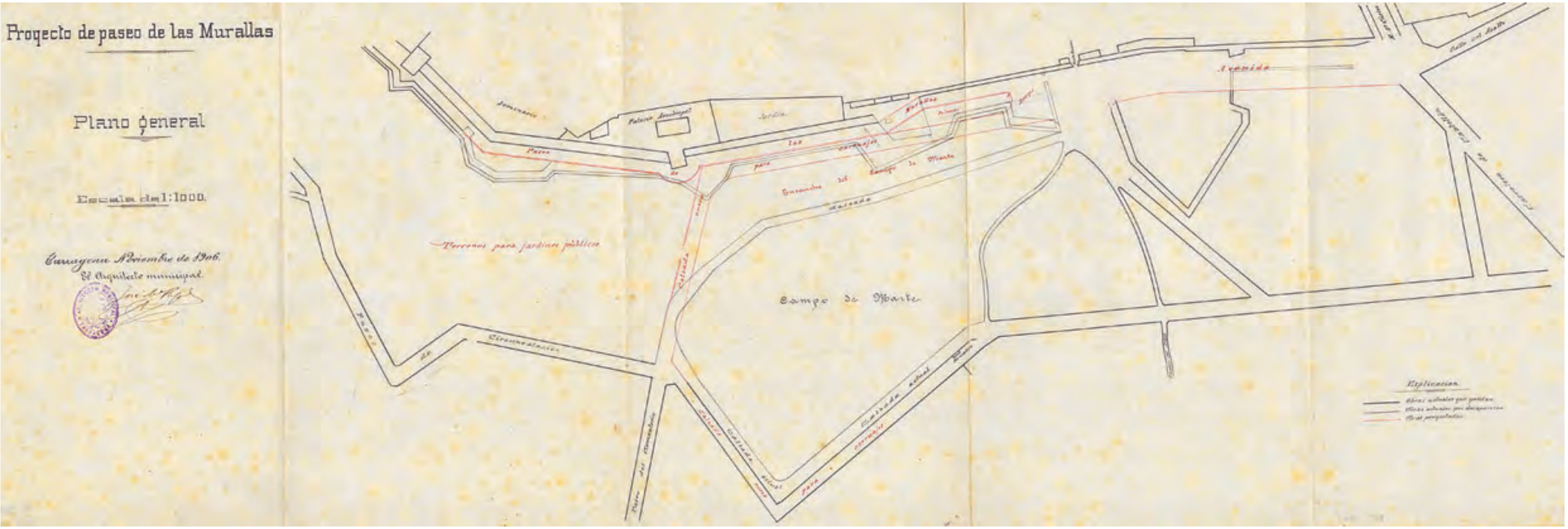

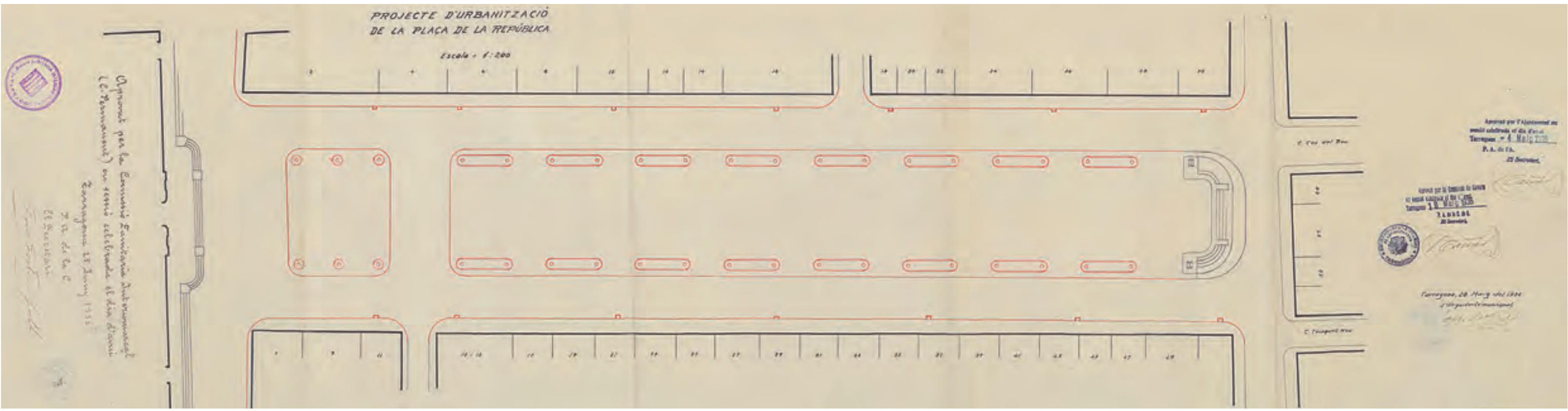
▲ Obres d'urbanització de la Plaça Imperial Tarraco a mitjans dels anys cinquanta, seguint les directrius del Pla d'Eixample de l'any 1922. Foto Chinchilla. CIT / L'Arxiu

▶ Plànol del l’Eixample de Tarragona, juny de 1922. Fons Pujol. Arxiu del COAC Tarragona

▲ Plànol del Passeig de les Muralles, novembre de 1906. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol d'urbanització de la Plaça de la República, actual Plaça de la Font, maig de 1934. AHCT / L'Arxiu

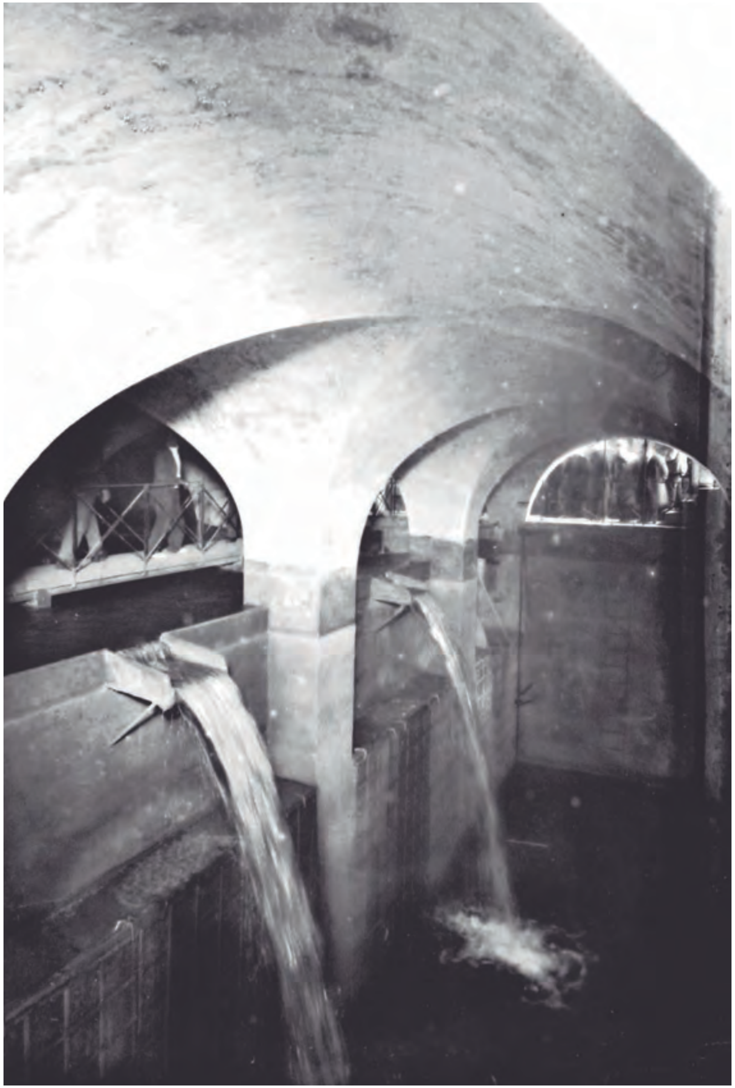
A més a més de la nova xarxa de clavegueram, l'any 1931, durant la Segona República, Josep M. Pujol de Barberà va dirigir el sistema de captació i elevació d'aigua, així com la construcció d'un dipòsit d'abastiment al Turó de l'Oliva i la nova xarxa de distribució. Fins aleshores, el deficient subministrament d'aigua potable havia sigut una de les principals mancances de la ciutat.

◀ Instal·lacions d'elevació de l'aigua al pou Franquès, 1932.
Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▲ Inauguració del dipòsit de l'Oliva i de la nova xarxa de distribució d'aigua potable, any 1932. Al centre de la imatge, al costat de l'alcalde Pere Lloret, amb bastó, l'arquitecte Josep M. Pujol de Barberà. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▲ Maquinària per a l'elevació de l'aigua al pou Franquès, 1932. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

◀ Interior del dipòsit d'aigua de l'Oliva, 1932. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▶ Interior del dipòsit de l'Oliva, 1932. Foto Pallejà. Fons Pujol. Arxiu del COAC Tarragona

◀ Canalització de l'aigua potable des de l'Oliva fins a la ciutat, 1932.
Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

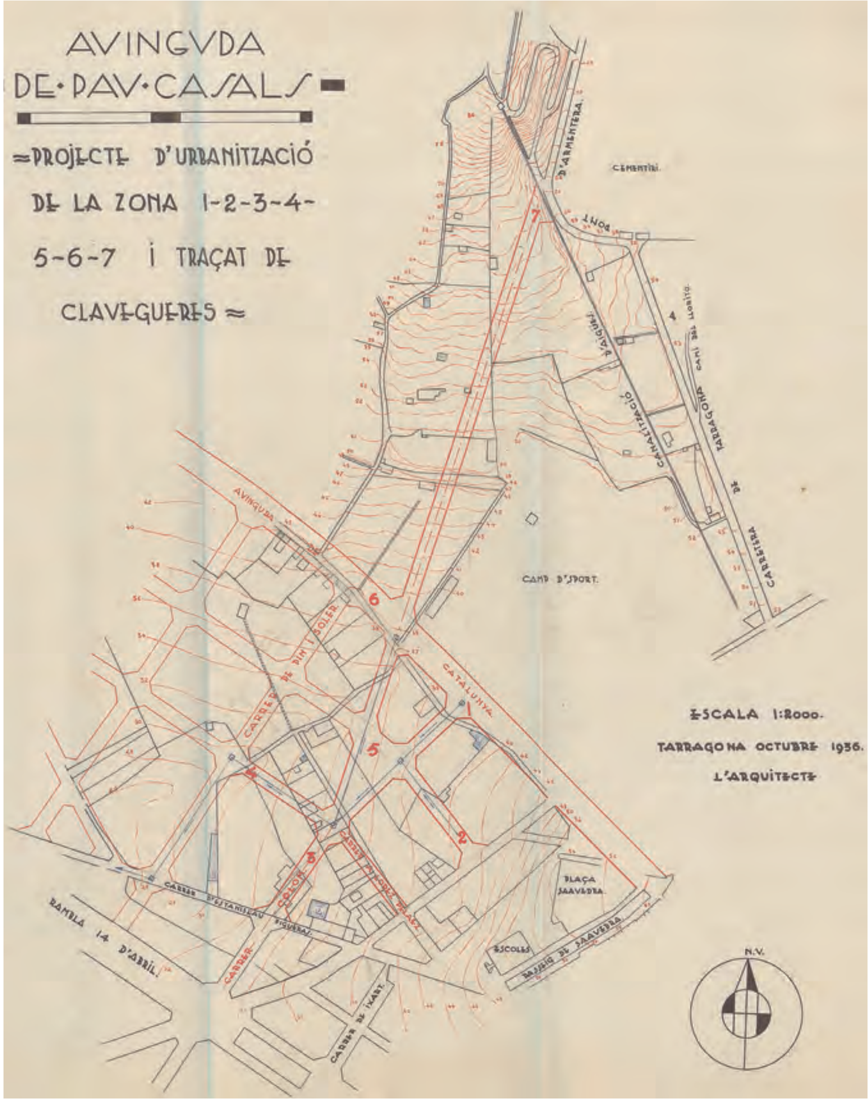

▲
Obres de soterrament de les canonades pels carrers de la ciutat, 1932. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

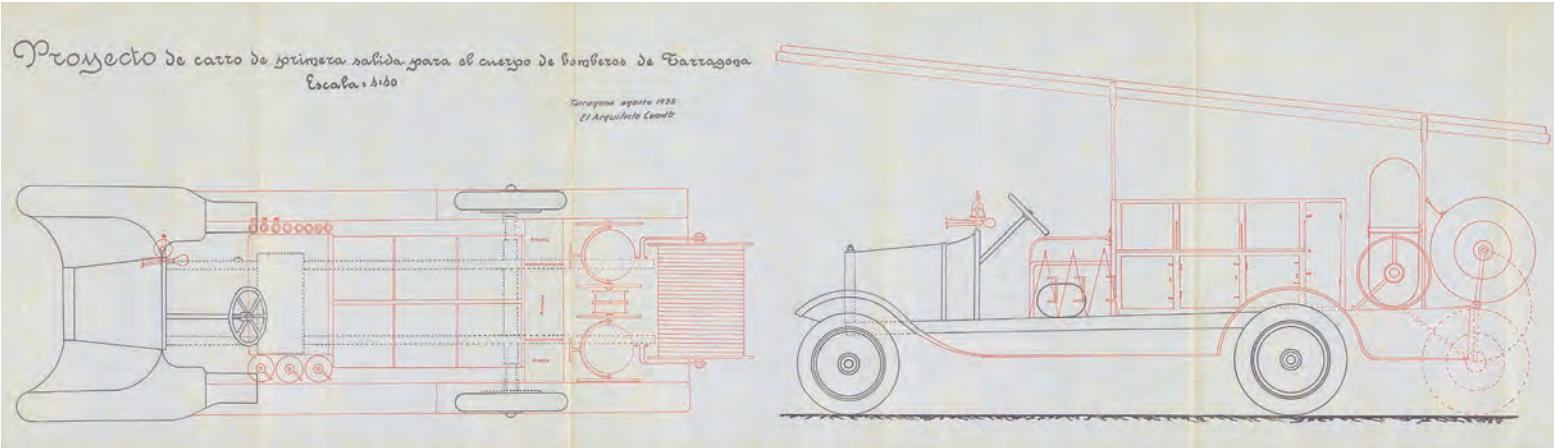
▲
Obrers treballant en el soterrament del clavegueram en els carrers de la ciutat, any 1934. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

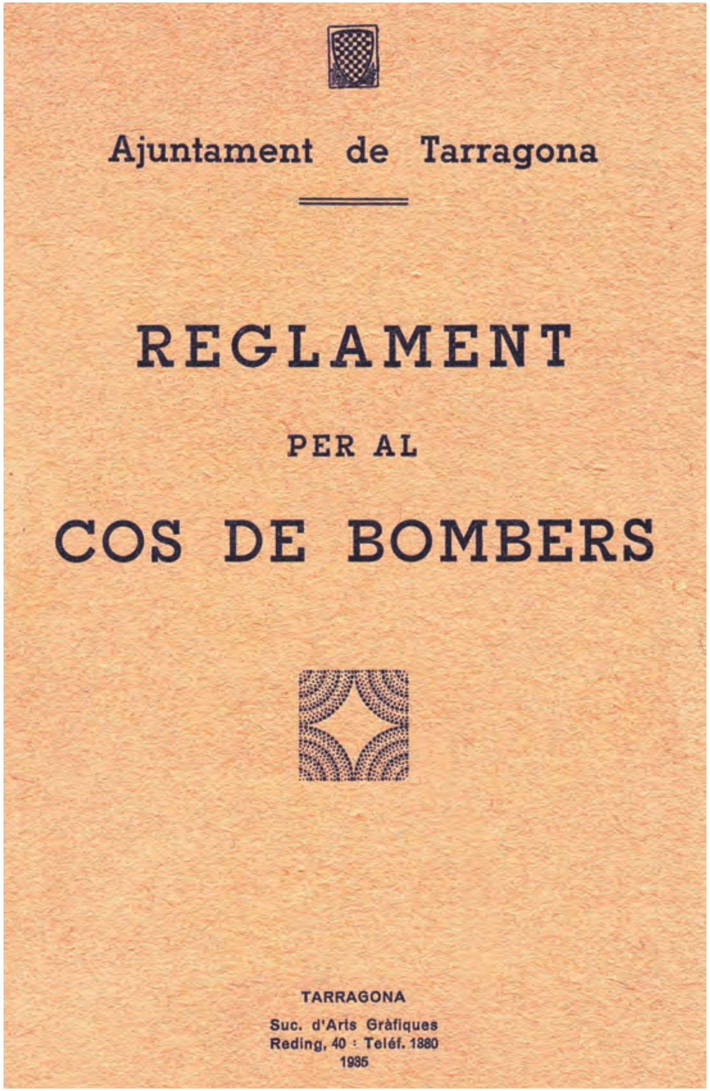
▶ Plànol del projecte d'urbanització i traçat de les clavegueres de l'Avinguda Pau Casals, 1936. AHCT / L'Arxiu

Com a arquitecte municipal, Josep M. Pujol de Barberà també va exercir el càrrec de Cap del Cos de Bombers de Tarragona. En aquesta comesa va destacar l'any 1920 dirigint les tasques d'extinció d'un incendi declarat a la fragata "Macerata" ancorada al Port de Tarragona i carregada amb més de quatre mil tones de sofre, perillosament combustible.

Tot i que apartat del seu càrrec per motius polítics a inicis de la Guerra Civil, entre 1936 i 1939, Josep M. Pujol de Barberà continuarà col·laborant amb l'Ajuntament de Tarragona projectant la construcció de diversos refugis antiaeris per protegir a la població dels atacs de l'aviació feixista. Després del conflicte bèl·lic la seva tasca se centrarà principalment en els projectes de reconstrucció dels edificis bombardejats.

▲
Projecte de carro de primera sortida pel Cos de Bombers de Tarragona, signat per l'arquitecte comandant, Josep M. Pujol de Barberà, agost de 1925. AHCT / L'Arxiu

Ajuntament de Tarragona

REGLAMENT

PER AL

COS DE BOMBERS

TARRAGONA

Suc. d'Arts Gràfiques
Reding, 40 : Teléf. 1380
1935

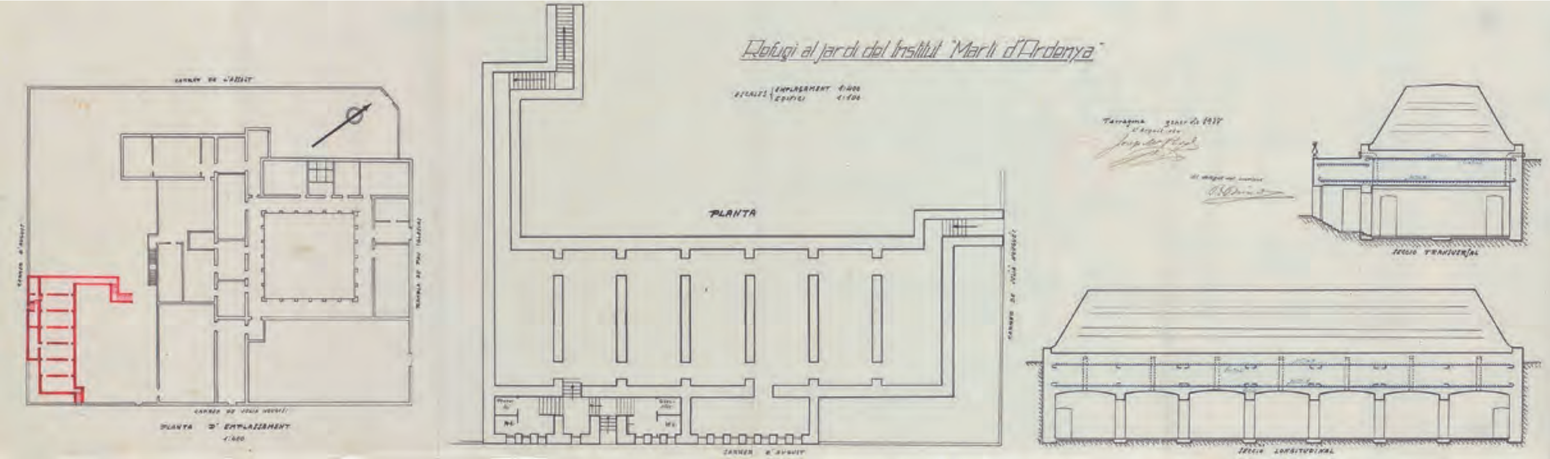
▲ Reglament per al Cos de Bombers de Tarragona, 1935. AHCT / L'Arxiu

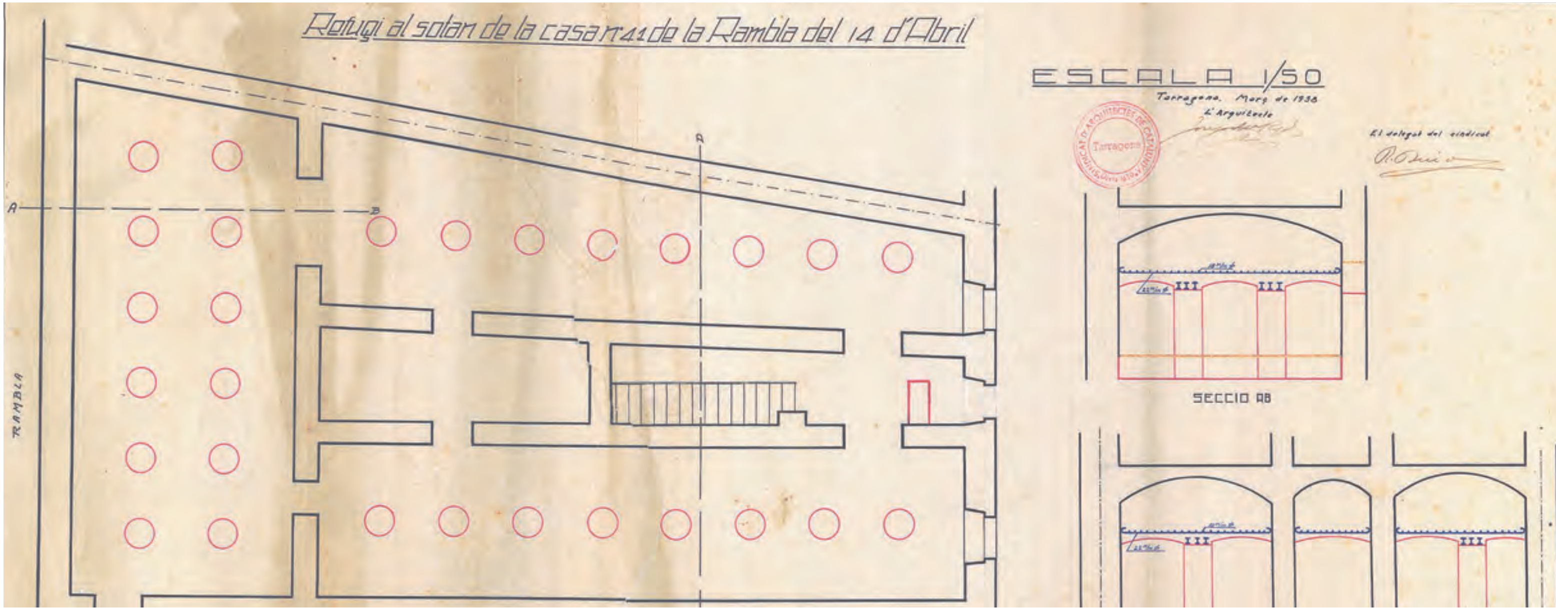
▲ Bomber en pràctiques d'extinció d'incendis, 1936. Autor desconegut. CIT / L'Arxiu

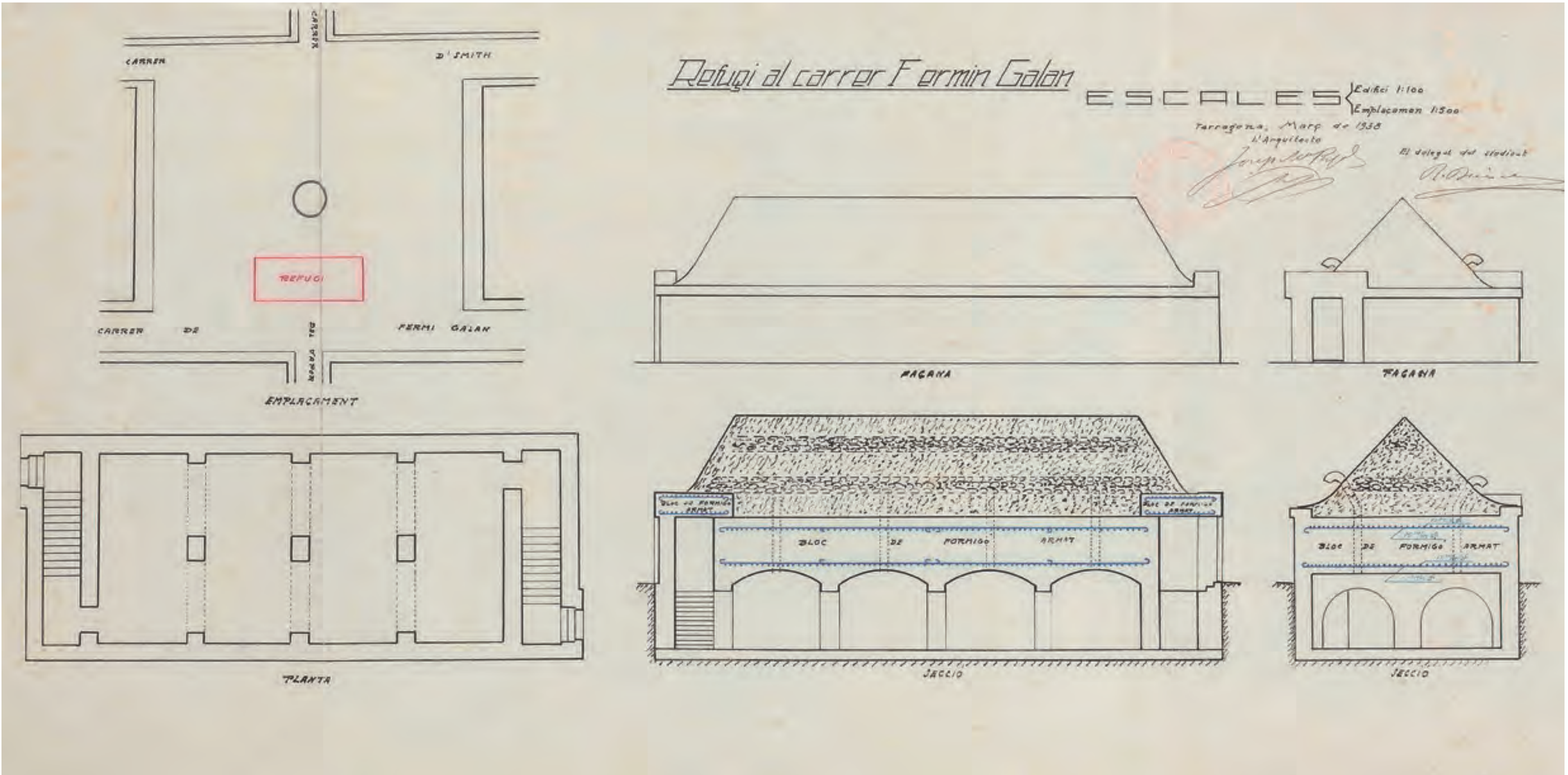
▲ Cotxe del Cos de Bombers de Tarragona al costat de la Plaça de Toros, 1936. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▲ Plànol del refugi antiaeri de l'Institut Martí d'Ardenya, actual Institut Pons d'Icart, gener de 1938. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol del refugi antiaeri del núm. 41 de la Rambla 14 d'abril, març de 1938. AHCT / L'Arxiu

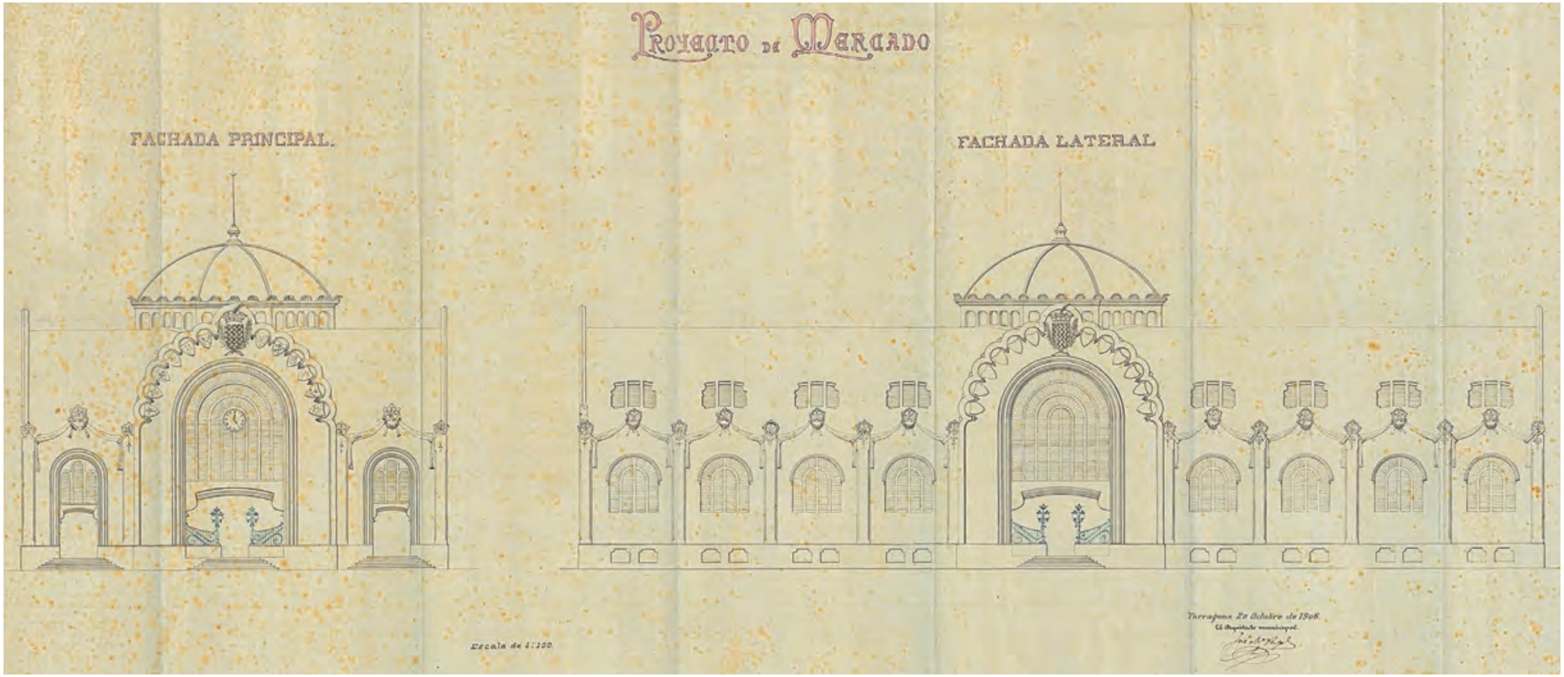

▲ Plànol del refugi antiaeri del carrer Fermín i Galán, actual carrer Reial, març de 1938. AHCT / L'Arxiu

MERCAT CENTRAL I ALTRES EDIFICIS EMBLEMÀTICS

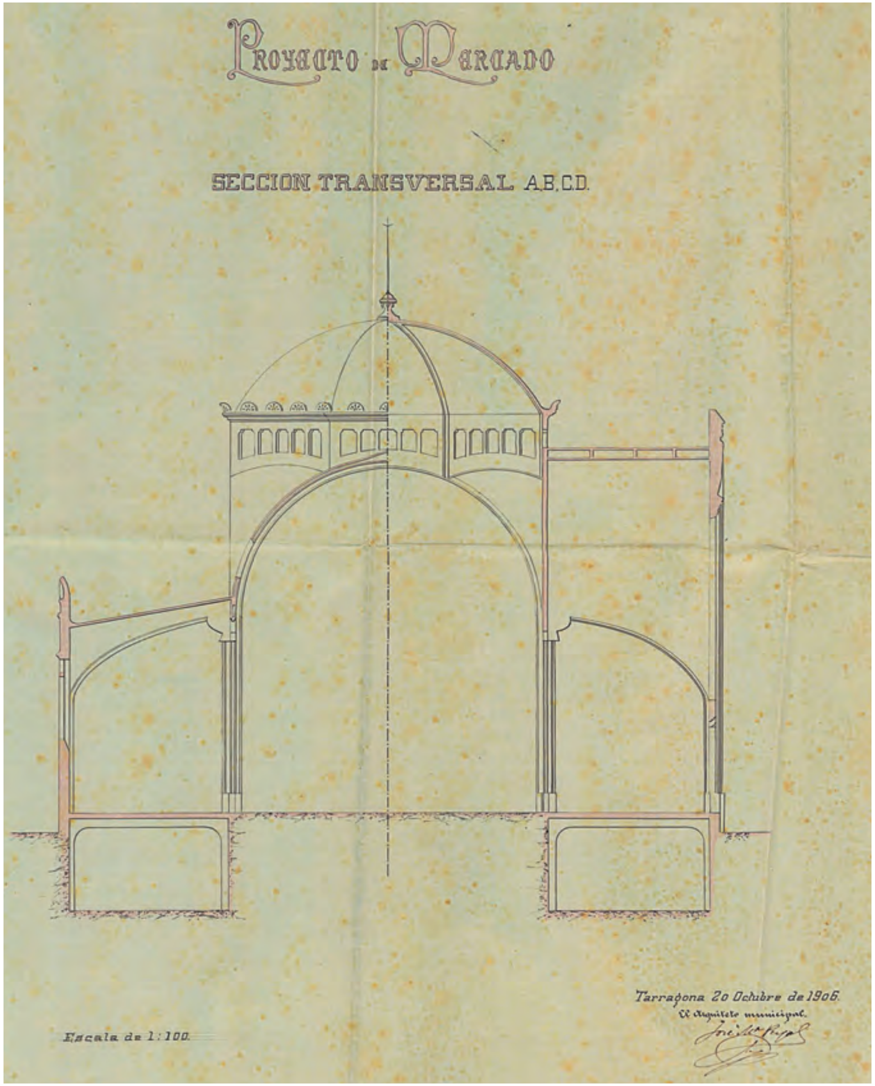

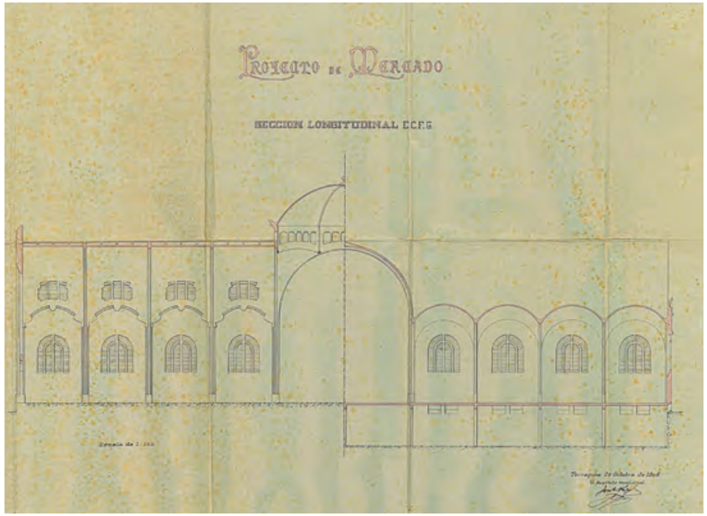
▲ Plànol del primer projecte de Mercat Central, octubre de 1906. AHCT / L'Arxiu

A inicis del segle XX, la centralització en un únic espai dels diferents punts de venda dispersos per la Part Alta de Tarragona era ja una necessitat social de primer ordre. Els mercats a l'aire lliure no podien oferir una venda de queviures amb les condicions higièniques mínimes que exigien la manipulació de determinats aliments.

Després de valorar diferents espais de la ciutat, l'Ajuntament de Tarragona va decidir que la millor ubicació era la Plaça del Progrés, un lloc allunyat del nucli urbà, encarregant a l'arquitecte municipal, Josep M. Pujol de Barberà, el projecte que va enllestir l'abril de 1912.

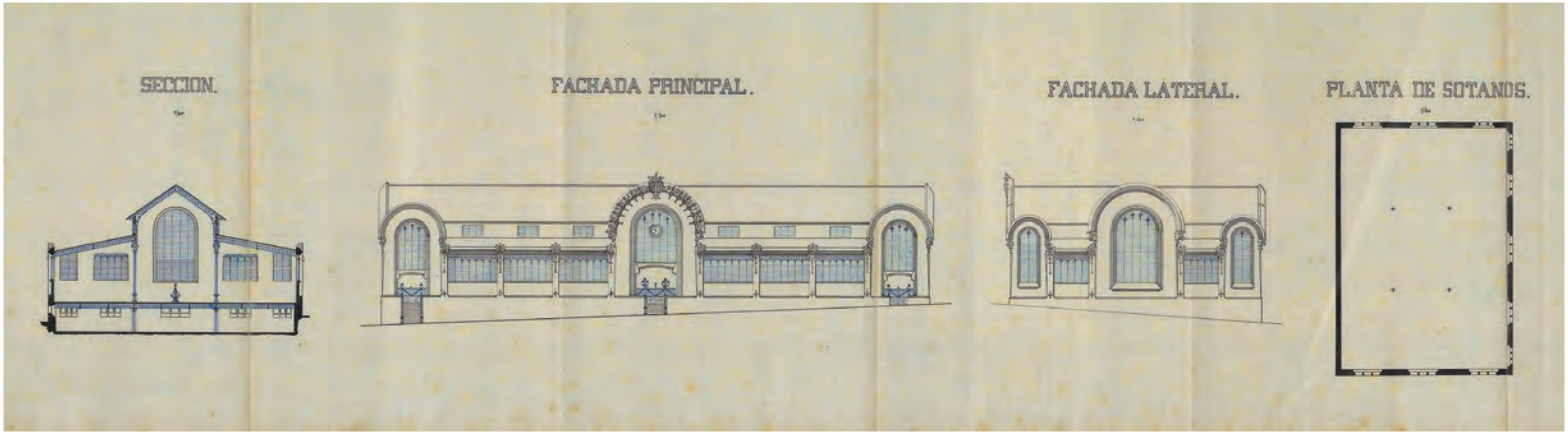
A finals de l'any 1913 es van iniciar les obres i la inauguració solemne es va celebrar el dia 26 de desembre de 1915. La planta de l'edifici és rectangular, amb tres naus encreuades a la part central per una nau transversal. La part superior de la intersecció es veu coronada per una cúpula. Els punts de venda, 352 parades, es distribuïen en vuit línies paral·leles: 160 de fruites i verdures, 38 de carn, 56 de peix fresc, 22 de porc, 20 de gallina morta, 12 de pesca salada, 20 de comestibles i pasta, 18 de volateria i 6 de despulles.

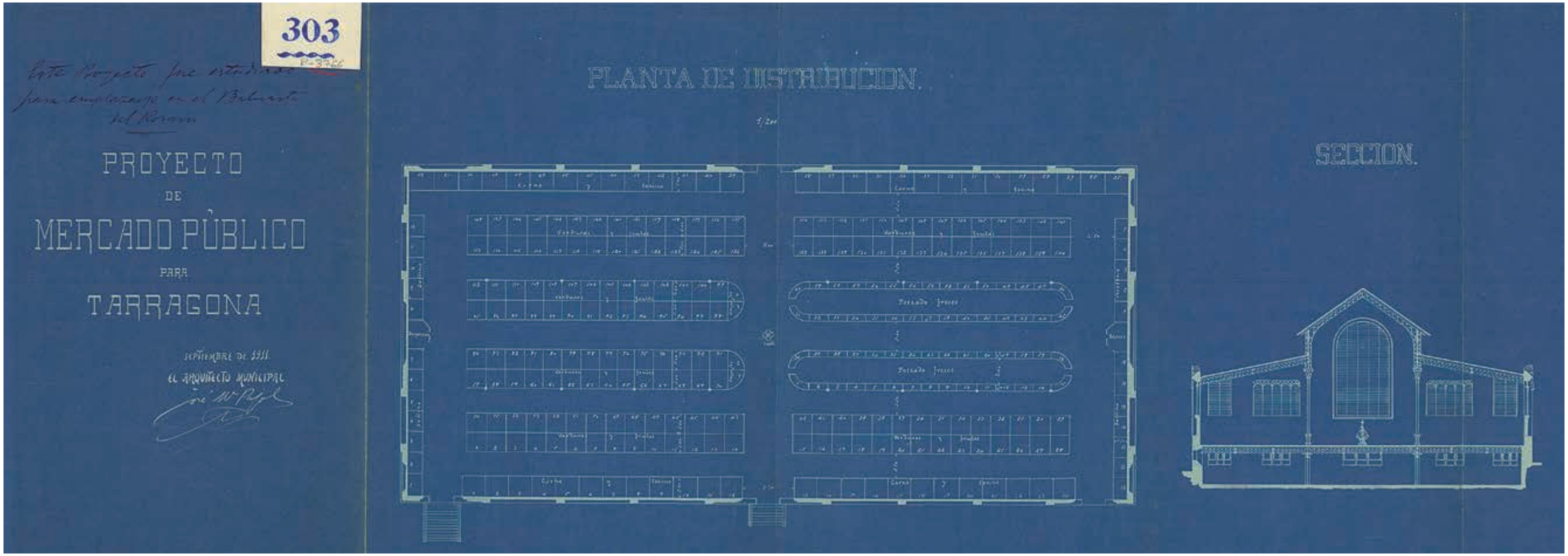
▲ Plànol de la secció longitudinal del primer projecte de Mercat Central, octubre de 1906. AHCT / L'Arxiu

◀ Plànol de la secció transversal del primer projecte de Mercat Central, octubre de 1906. AHCT / L'Arxiu

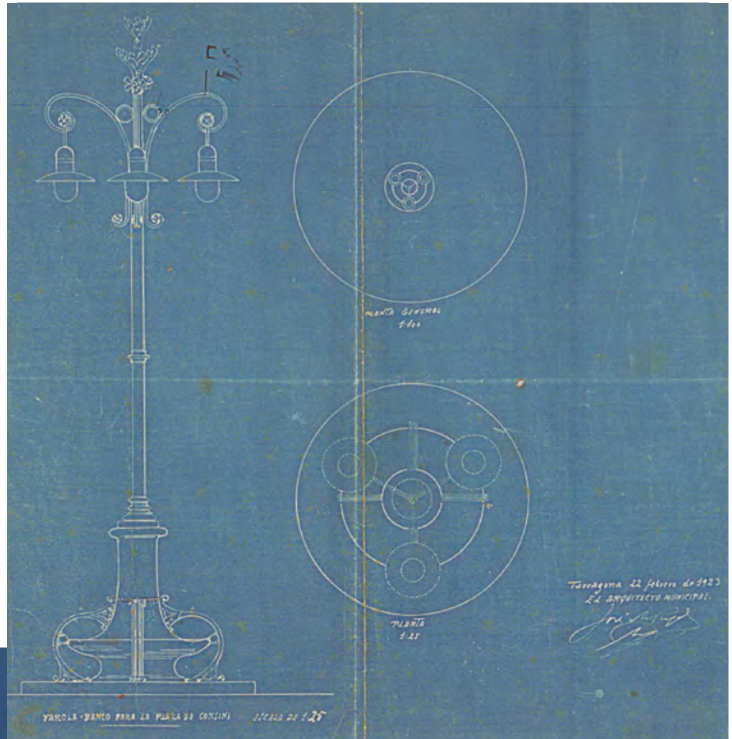

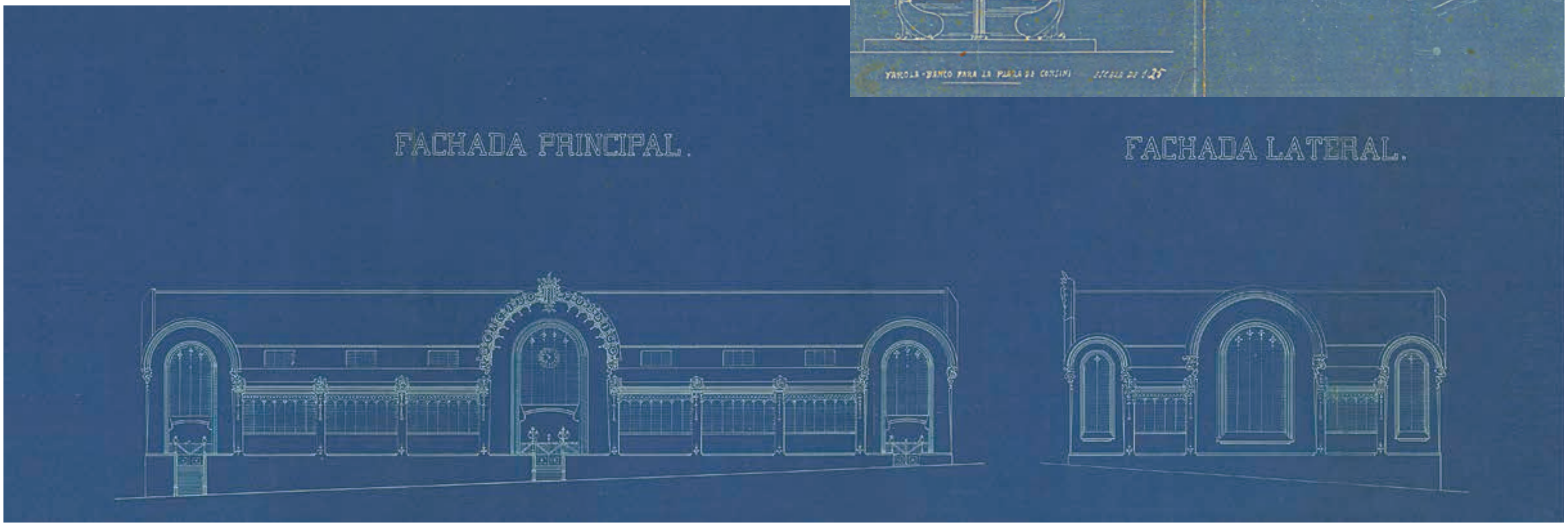
▲ Plànol del projecte de Mercat Central, setembre de 1911. AHCT / L'Arxiu

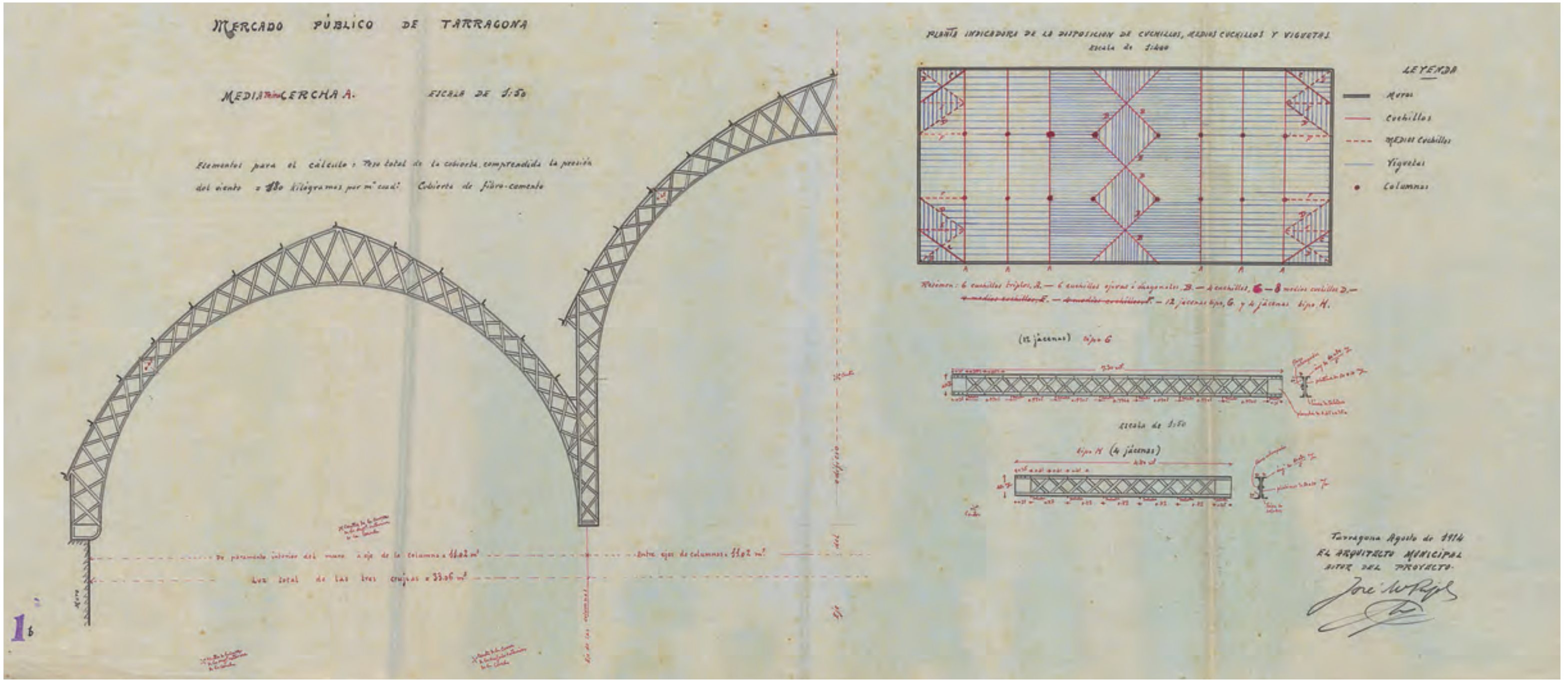
▼ Plànol del projecte de Mercat Central, setembre de 1911. AHCT / L'Arxiu

Disseny del fanal i el banc circular per a col·locar a la Plaça Corsini, febrer de 1923. AHCT / L'Arxiu

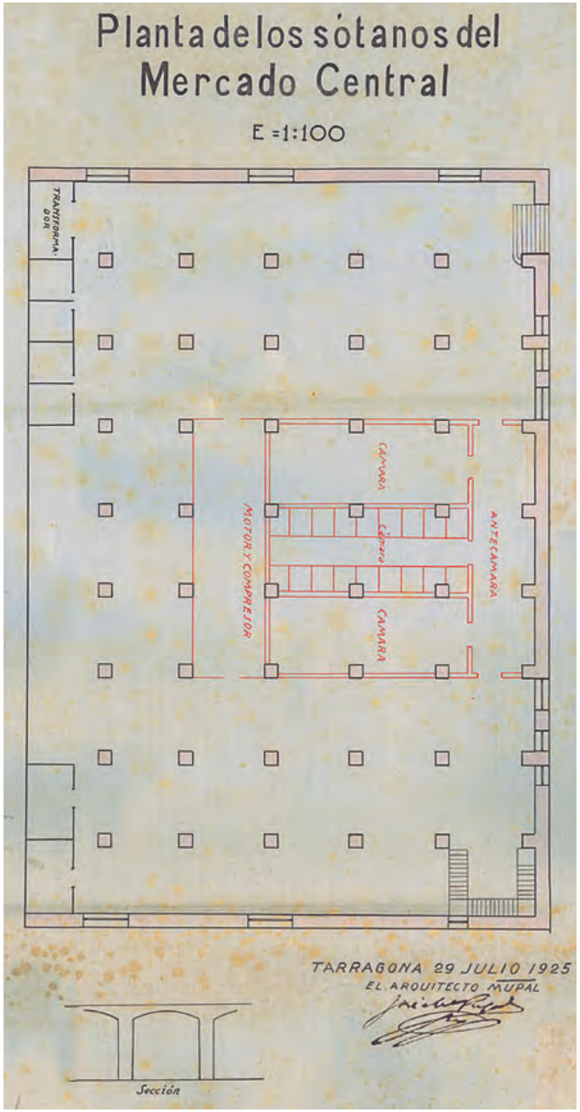

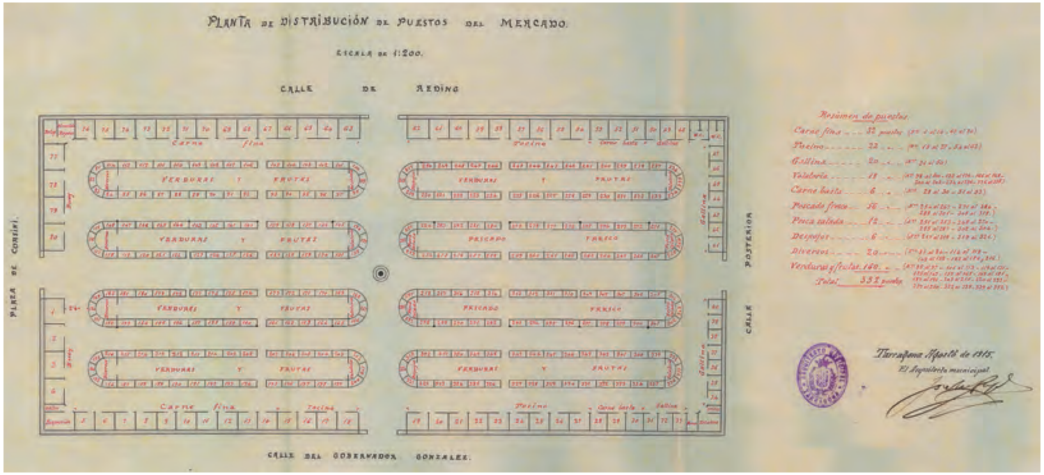

▲ Plànol amb els càlculs de resistència de la coberta del Mercat Central, agost de 1914. AHCT / L'Arxiu

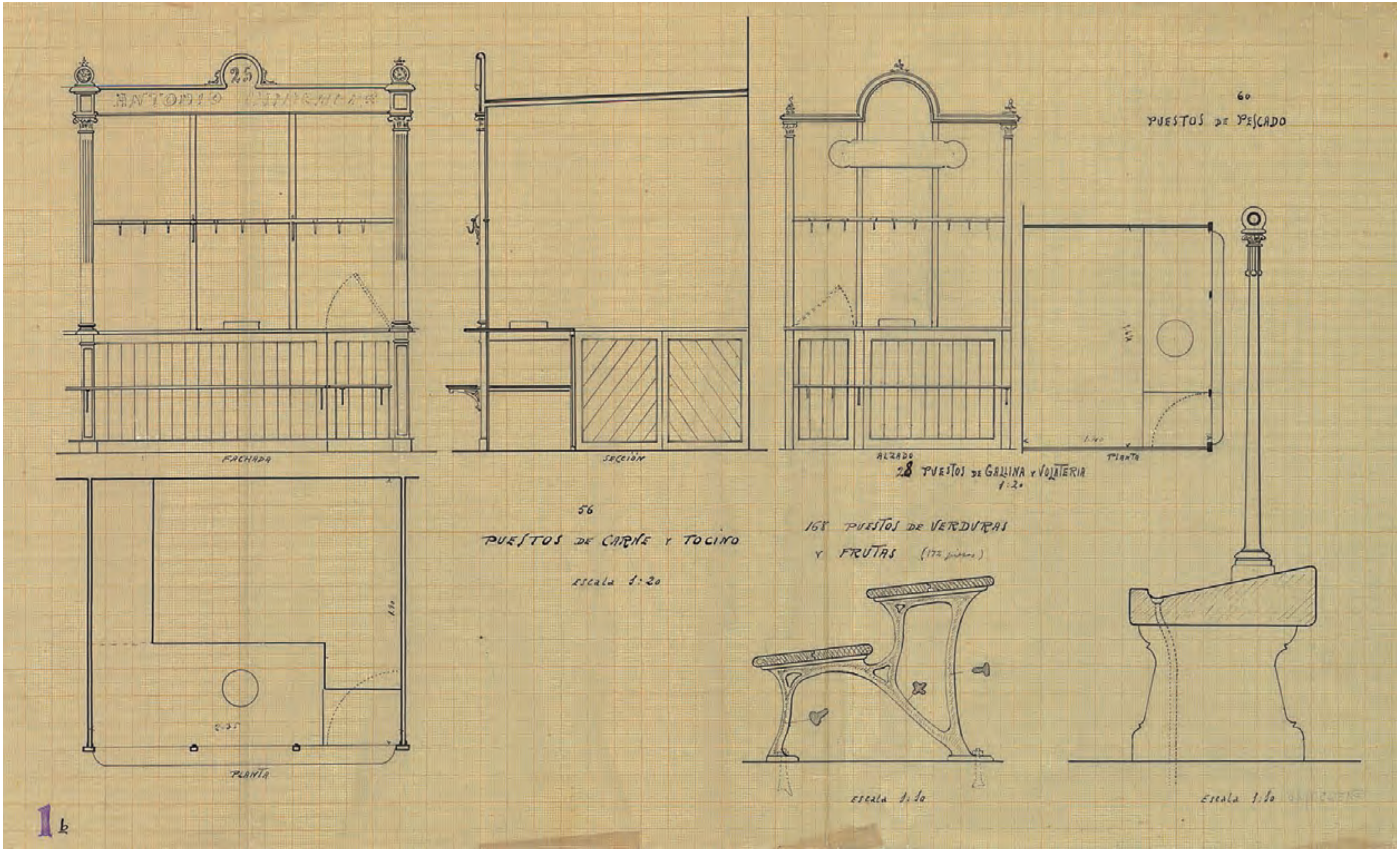
▶ Dibuix de la reixa i canelobres de la porta del Mercat Central. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol de la planta de distribució dels llocs de venda del Mercat Central, agost de 1915. AHCT / L'Arxiu

◀ Plànol de la planta del soterrani del Mercat Central, juliol de 1925. AHCT / L'Arxiu

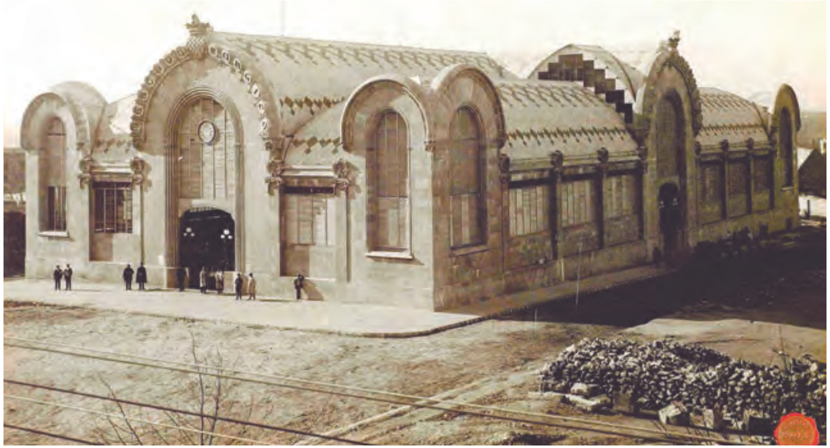
▲ Dibuix dels llocs de venda del Mercat Central. AHCT / L'Arxiu

◀ Solar de la plaça Corsini abans de la construcció del Mercat Central, 1914. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▶ Inici de la construcció de la façana principal i el perímetre exterior del Mercat Central, 1915. Foto Pallejà. CIT / L'Arxiu

◀ Vista general de l'edifici del Mercat Central, 1915.
Foto Pallejà. CIT / L'Arxiu

▶ Façana principal del Mercat Central, 1915. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▲ Vista general del Mercat Central, 1915. Foto Chinchilla. CIT / L’Arxiu

▲ Autoritats en l'acte d'inauguració del Mercat Central, 26 de desembre de 1915. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

DIARIO DE TARRAGONA

Año LXII

PRECIOS DE LOS ANUNCIOS
Los anuncios se insertan en la cuarta plana a 15 céntimos la línea. Los comunicados, anuncios oficiales y reclamos a 0'50, 0'75 y 1 peseta línea respectivamente.
Corresponsal en París para anuncios y comunicados Mr. A. Lorette, 14, rue Rougemont.

Martes 28 de Diciembre de 1915

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN
En Tarragona, un mes, 1'75 pesetas: trimestre, 5.
En el resto de España, tres meses, 6 pesetas.
En el extranjero, según la tasa de correos.
Administración, San Francisco, 14, imprenta.
Redacción, Conde de Rius, 28, entresuelo. Teléfono núm. 174.

Núm. 310

EL MERCADO CENTRAL

CUATRO PALABRAS

Como estaba anunciado, el domingo celebróse la ceremonia de bendecir y entregar las llaves del monumental Mercado central construído en la plaza del Progreso.

La antiquísima Tarraco renace cual el Ave Fénix de entre sus cenizas; y a medida que atraviesa España esta era de paz, Tarragona, la del benigno clima, la de hermoso y diáfano cielo, la de sus extrañas y pintorescas puestas de sol que causan envidia a los discípulos de Apeles por no poder transportarlas a sus lienzos, porque los que no las han admirado dirían que aquello no es verdad, se ensancha y engrandece, convirtiéndose de día en día en capital de primer orden.

Los que en esta ciudad tenemos la honra de vivir, aunque en ella no nos haya

Al propio tiempo que la comitiva, llegaba al Mercado central S. E. I. el señor Arzobispo D. Antolín López Peláez.

Revestido éste con los hábitos episcopales, se reunieron los invitados frente a la puerta de entrada del nuevo Mercado.

La entrega de la llave

El contratista de las obras, D. Marcelino Padró, en breves palabras hizo entrega de la llave del nuevo edificio al alcalde Sr. Soler, quien en nombre del Ayuntamiento se hizo cargo de ella.

La llave es de plata, con el escudo de la ciudad bañado de oro.

El estuche que guarda la llave lleva la siguiente dedicatoria:

MARCELINO PADRÓ
AL EXCMO. AYUNTAMIENTO DE TARRAGONA
AL TOMAR POSESIÓN DEL
MERCADO CENTRAL

Consecuente el Ayuntamiento con su deseo de emprender la construcción de obra tan necesaria para la ciudad, acordó en 26 de Septiembre de dicho año construir el Mercado por administración, siendo autorizado para ello por el muy ilustre señor gobernador civil de la provincia en 18 de Octubre siguiente.

En 8 de Noviembre de dicho año acudió el actual contratista, D. Marcelino Padró, al Ayuntamiento, ofreciendo encargarse de la construcción del Mercado con el mismo presupuesto de contrata que rigió en la subasta y determinadas condiciones, siendo aceptada su oferta en 12 de igual mes, formalizándose la correspondiente escritura en 22 del mismo Noviembre.

A fines del mismo año 1913 se comenzó la construcción sin ninguna clase de solemnidad, pues el Ayuntamiento quiso aplazar todo festejo para el acto que estamos celebrando: el de la inauguración.

El plazo señalado en la escritura de contrata era de dos años y medio, que finía a últimos de Junio de 1916, pero el Ayuntamiento, deseoso de abrir al público edificio tan importante, evitando las molestias naturales a compradores y vendedores y teniendo en cuenta que el ser-

Aplauso que no se puede regatear tampoco a los señores concejales que en el bienio anterior se despojaron de miras partidistas y de compromisos políticos para emprender como un solo hombre la tarea de edificar un Mercado cuyo coste es de unas 400.000 pesetas, contando sólo el presupuesto ordinario de ingresos y sin aumentar en un céntimo, por tal concepto, arbitrio alguno; sirva esto de modelo a los señores concejales electos que se posesionarán de sus cargos dentro breves días y a los cuales me complazco en saludar.

Pero la obra no ha de ser solamente vista desde el aspecto arquitectónico y elogiada por su lado económico, sino que no ha de pasar desapercibida su orientación higiénica, y en esto sí que Tarragona ha dado también un paso de gigante para colocarse al nivel de las mejores poblaciones del mundo. Fijaos, si no, en el sitio emplazado, que constituye un nuevo y grandioso pulmón con vistas magníficas y atrayentes a las montañas y llanuras que forman el renombrado «Camp de Tarragona» y acariciado continuamente por las salutíferas brisas del Mediterráneo. Fijaos, si no, en la amplitud de sus naves y la altura de su techo, que

▲ Diari de Tarragona, 28 de desembre de 1915. BHMT / L'Arxiu

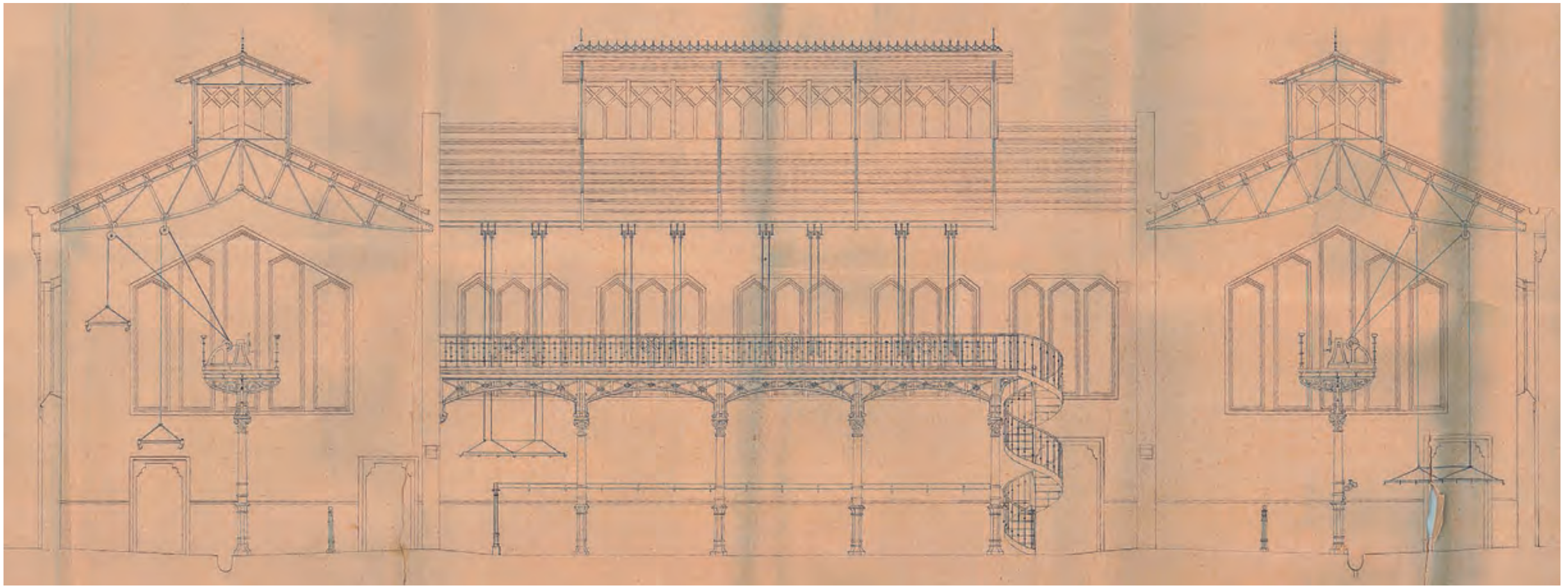
▲ Imatge de l'interior del Mercat Central, 1915. Foto Pallejà. CIT / L'Arxiu

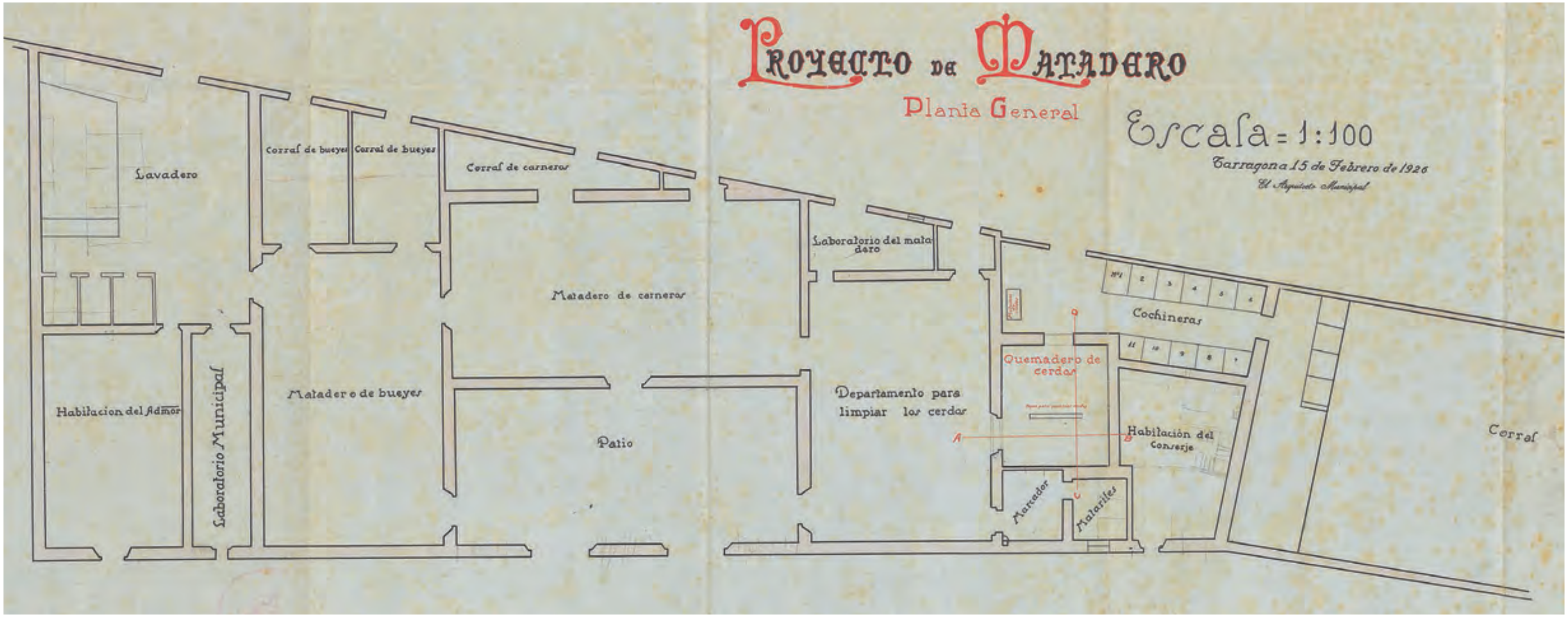
▲ Imatge de l'interior del Mercat Central, 1915. Foto Pallejà. CIT / L'Arxiu

Una de les primeres obres de Josep M. Pujol de Barberà com a arquitecte municipal va ser l'edifici de l'Escorxador, actual seu del Rectorat de la Universitat Rovira i Virgili. Seguint l'estètica modernista, entre 1898 i 1899 va projectar un edifici en forma de U i una façana que combina el maó vist i maçoneria.

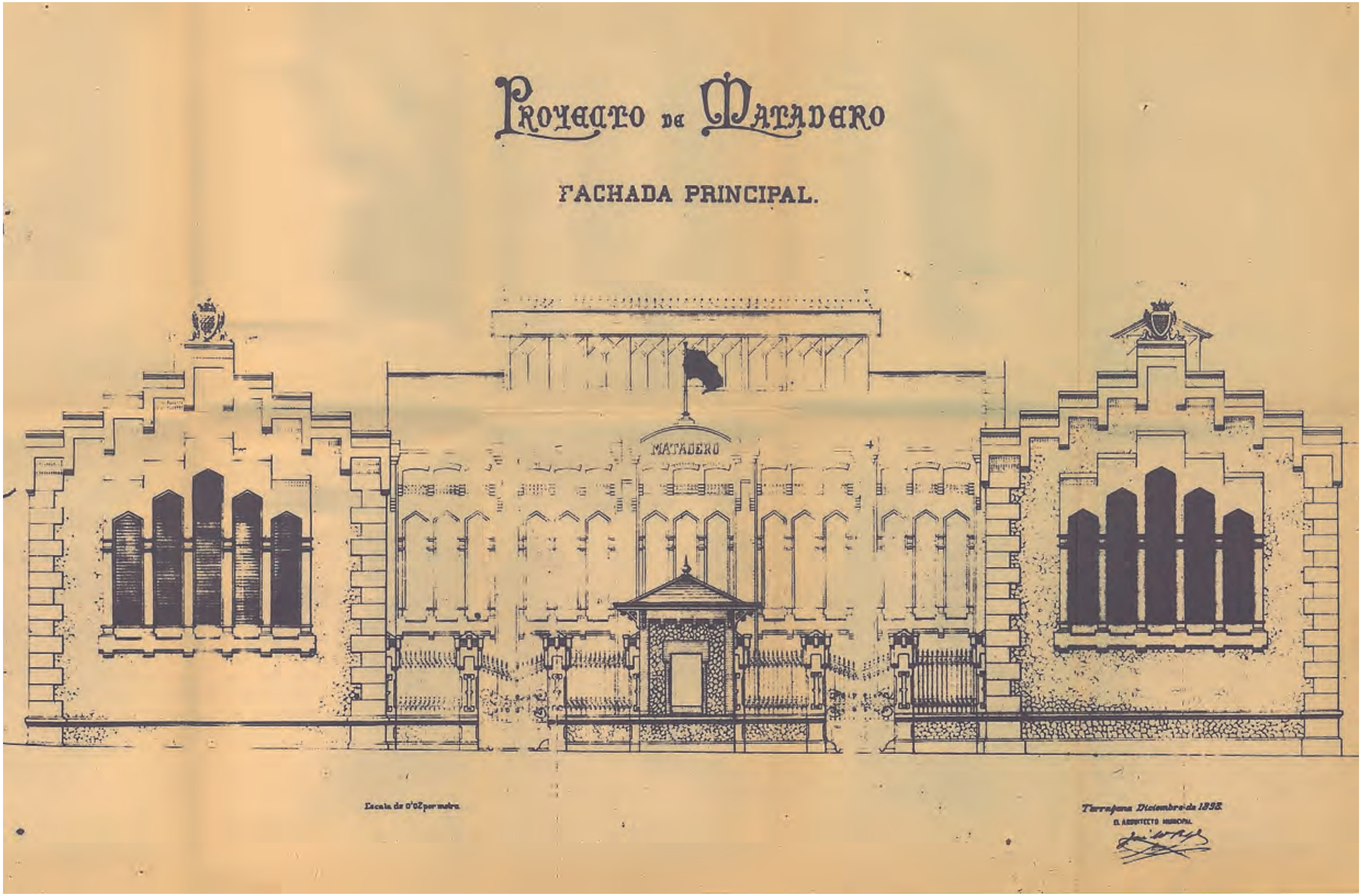
L'any 1913, com a arquitecte particular, Josep M. Pujol de Barberà va signar el projecte de l'edifici de la Cooperativa Obrera Tarraconense. Fou inaugurat sis anys més tard, perdent bona part dels elements més modernistes del projecte. D'altra banda, a la nova zona de creixement de la ciutat, entre la Plaça Imperial Tarraco i l'Avinguda d'Estanislau Figueras, l'empremta de Josep M. Pujol de Barberà quedarà fixada en l'edifici del col·legi dels Germans de la Salle projectat l'any 1923 i del Col·legi i Església de les Monges Carmelites de l'any 1930.

▲ Plànol del primer projecte de l'Escorxador, any 1898. AHCT / L'Arxiu

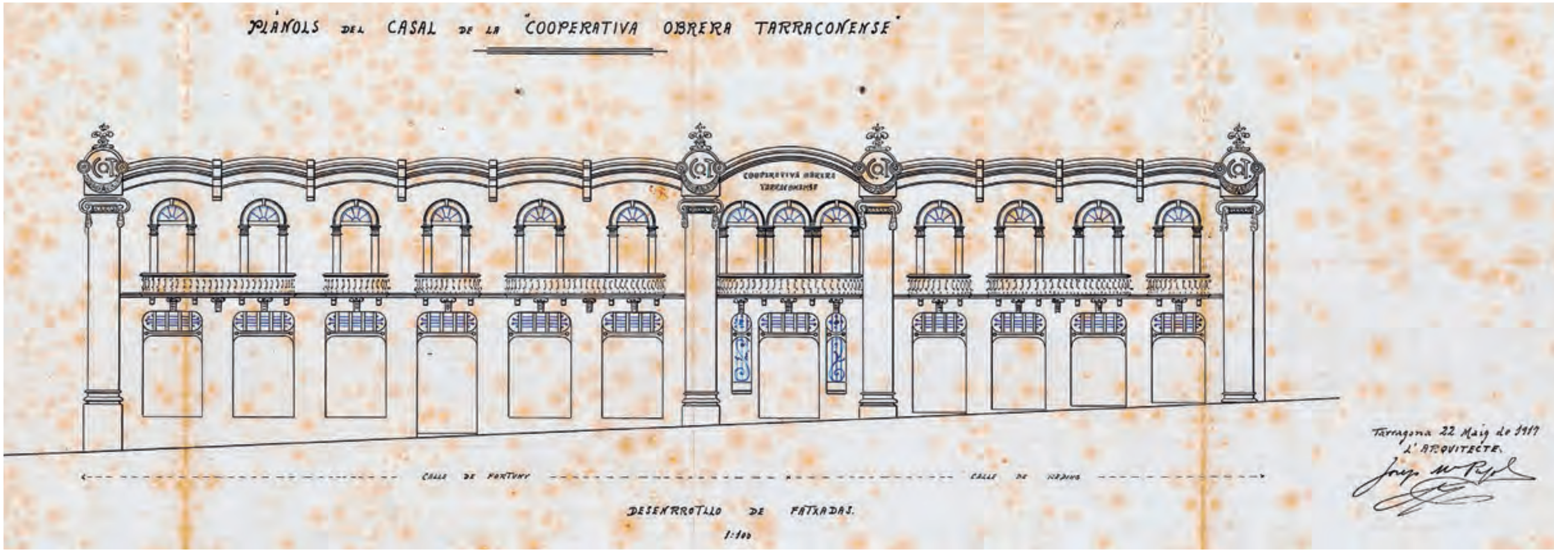
▲ Plànol de la planta general de l'Escorxador, febrer de 1926. AHCT / L'Arxiu

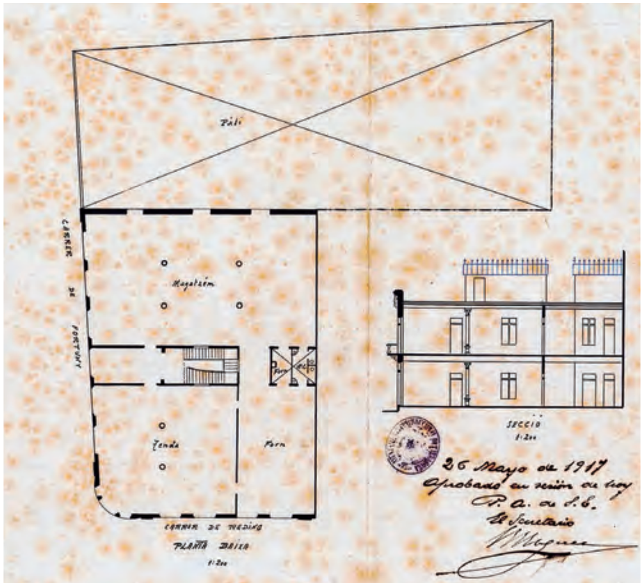
▲ Plànol de la façana principal de l'Escorxador, desembre 1898. AHCT / L'Arxiu

▲ Imatge de la façana de l'antic Escorxador, actual rectorat de la Universitat Rovira i Virgili. Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

▲ Plànol de la façana de la Cooperativa Obrera Tarraconense, maig de 1917. AHCT / L'Arxiu

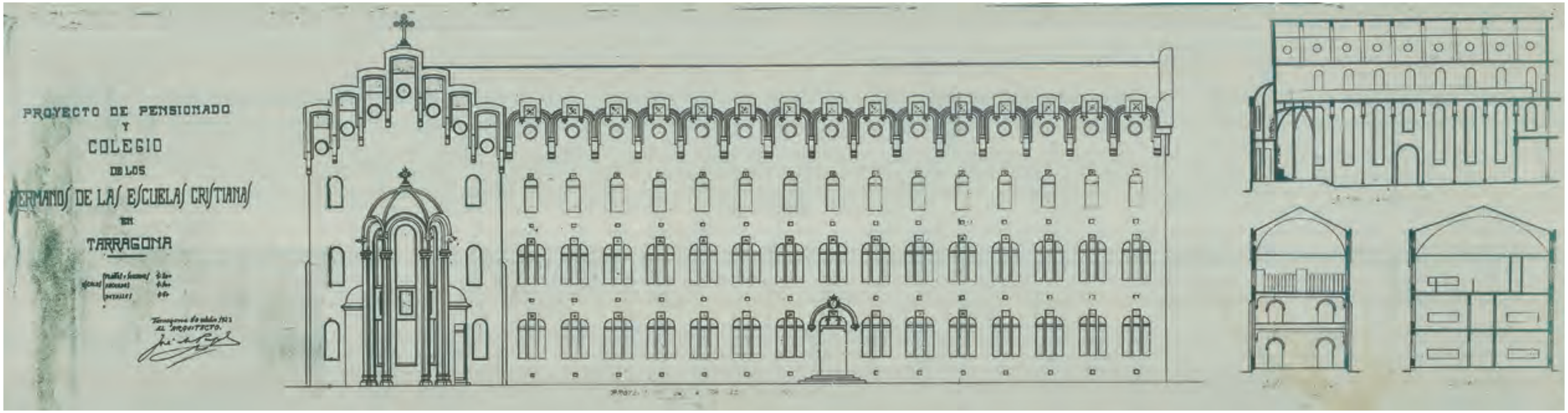
◀ Plànol de planta i secció de la Cooperativa Obrera Tarraconense, maig de 1917. AHCT / L'Arxiu

▲ Dibuix de la façana de la Cooperativa Obrera Tarraconense

◀ Imatge actual de la façana de la Cooperativa Obrera Tarraconense.
Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

▲ Plànol del projecte del Col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes de La Salle, octubre de 1923. Fons Pujol. Arxiu del COAC Tarragona.

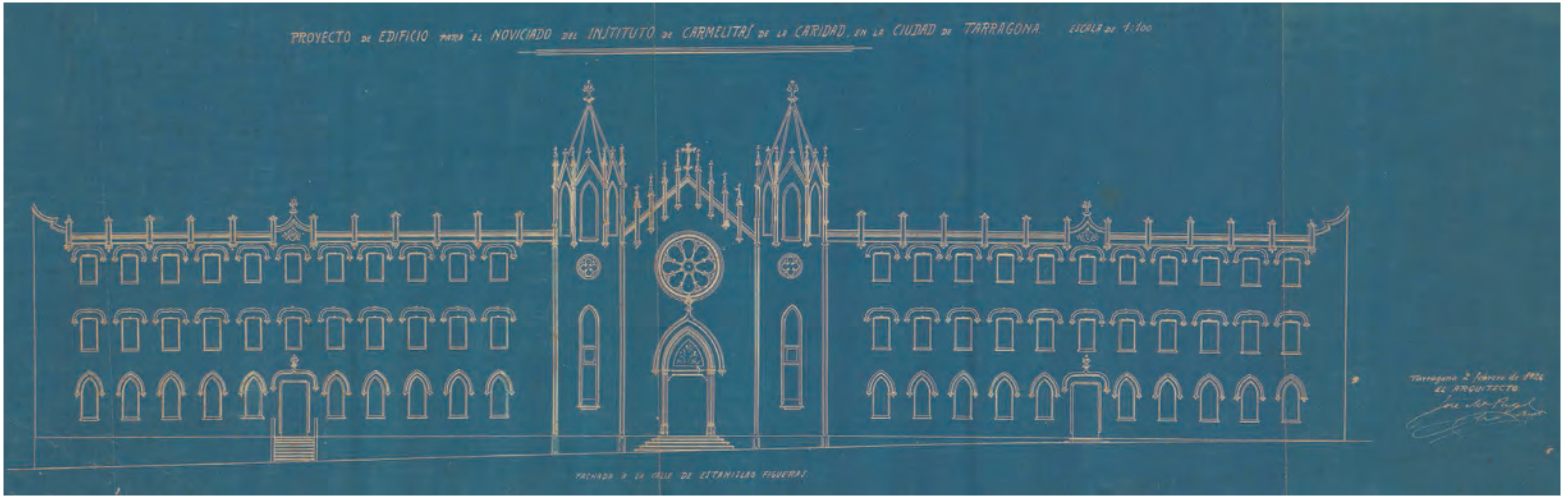
◀ Imatge del Col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes de La Salle, mitjans dels anys cinquanta. Foto Chinchilla. CIT / L'Arxiu.

▲ Col·legi dels Germans dels Germans de les Escoles Cristianes de La Salle, durant les obres d'urbanització de la Plaça Imperial Tarraco, 1954. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu.

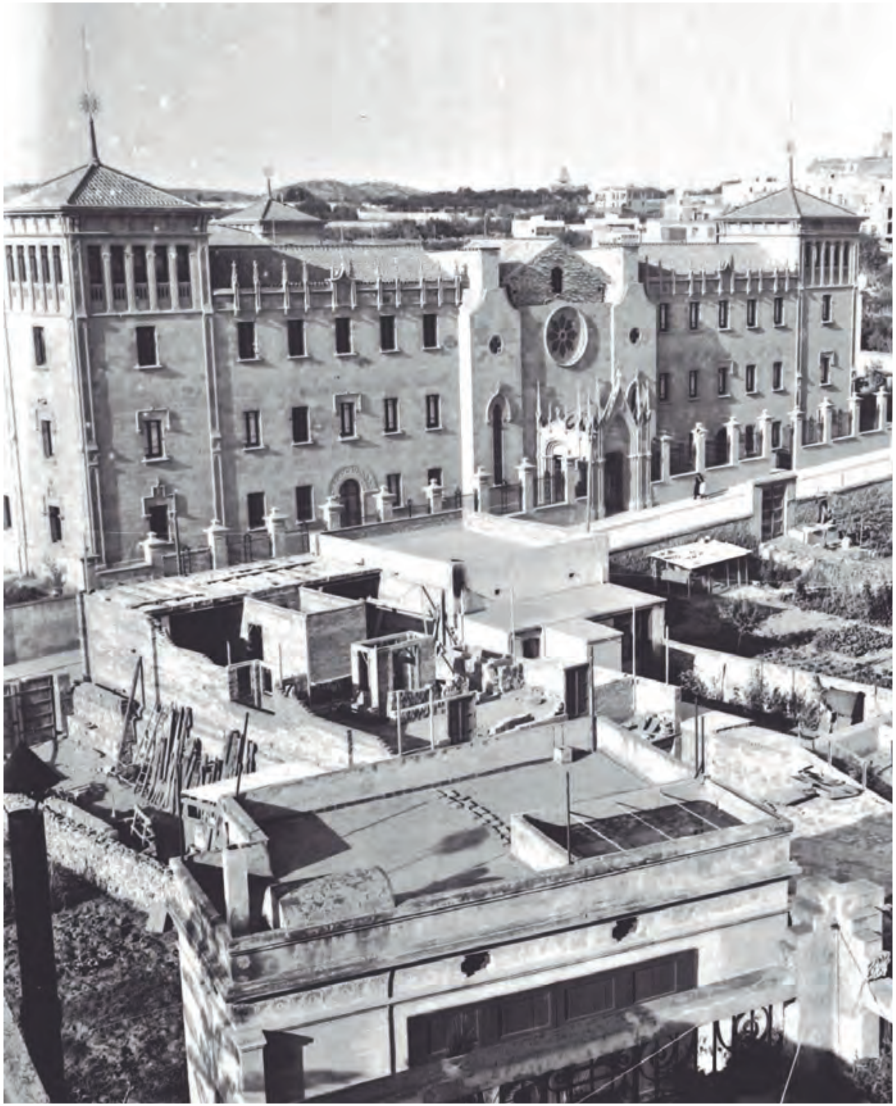
▲ Façana del Col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes de La Salle, inicis dels anys seixanta. Foto Chinchilla. CIT /L'Arxiu

▲ Plànol del projecte del Col·legi de les Carmelites, febrer de 1926. Fons Pujol. Arxiu del COAC Tarragona

◀ Vista del Col·legi de les Carmelites des de l'actual carrer Baró de les IV Torres, anys cinquanta. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

◀ Façana principal del Col·legi de les Carmelites al carrer Estanislau Figueres. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

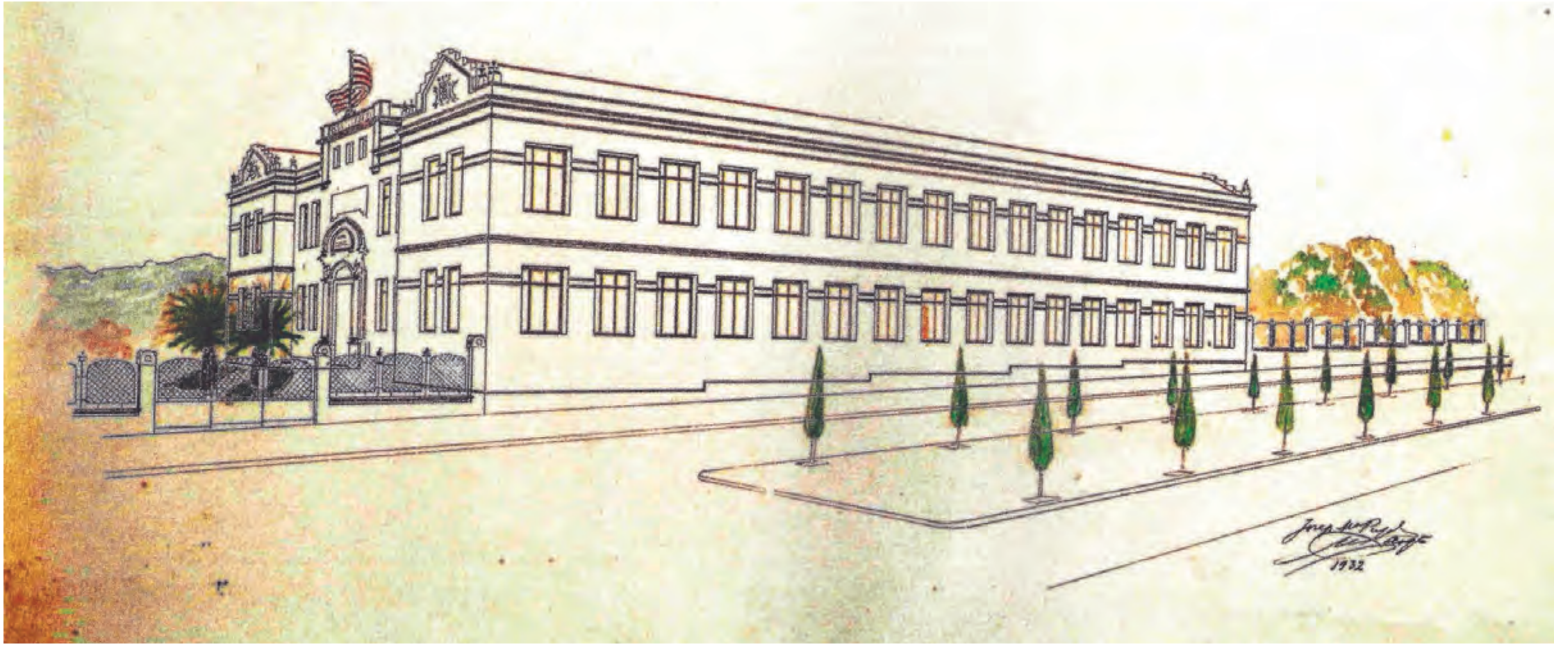

▲ Vista aèria del Col·legi de les Carmelites, anys seixanta. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

ESCOLES, HABITATGES PARTICULARS I PROJECTES NO REALITZATS

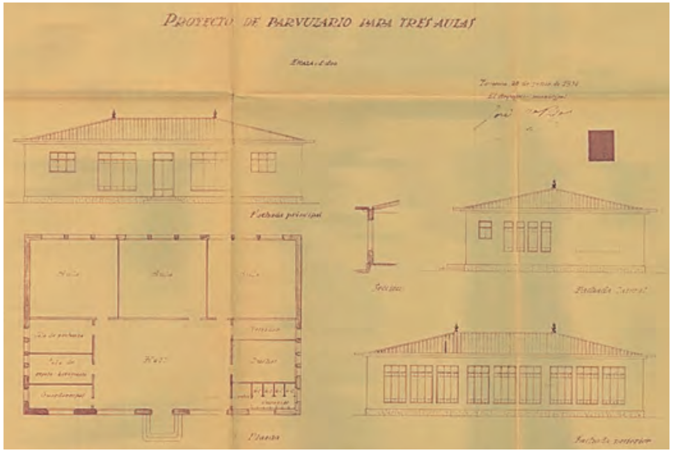
Com a arquitecte municipal, Josep M. Pujol de Barberà va participar activament en el pla de l'Ajuntament republicà de Tarragona per a resoldre el dèficit de places escolars: l'any 1931, un 30% dels infants no es podien escolaritzar. El pla preveia la construcció de sis grups escolars en el nucli urbà i dos escoles unitàries mixtes per als nens que vivien als afores de la ciutat. Dissortadament, les dificultats financeres de l'Ajuntament i la paralització del bienni negre comportarà que la major part del pla no passi de ser un projecte, i entre 1932 i 1936 l'evolució de l'escolarització es mantindrà gairebé estàtica.

▲ Dibuix de l'Escola de Saavedra, 1932. AHCT / L'Arxiu

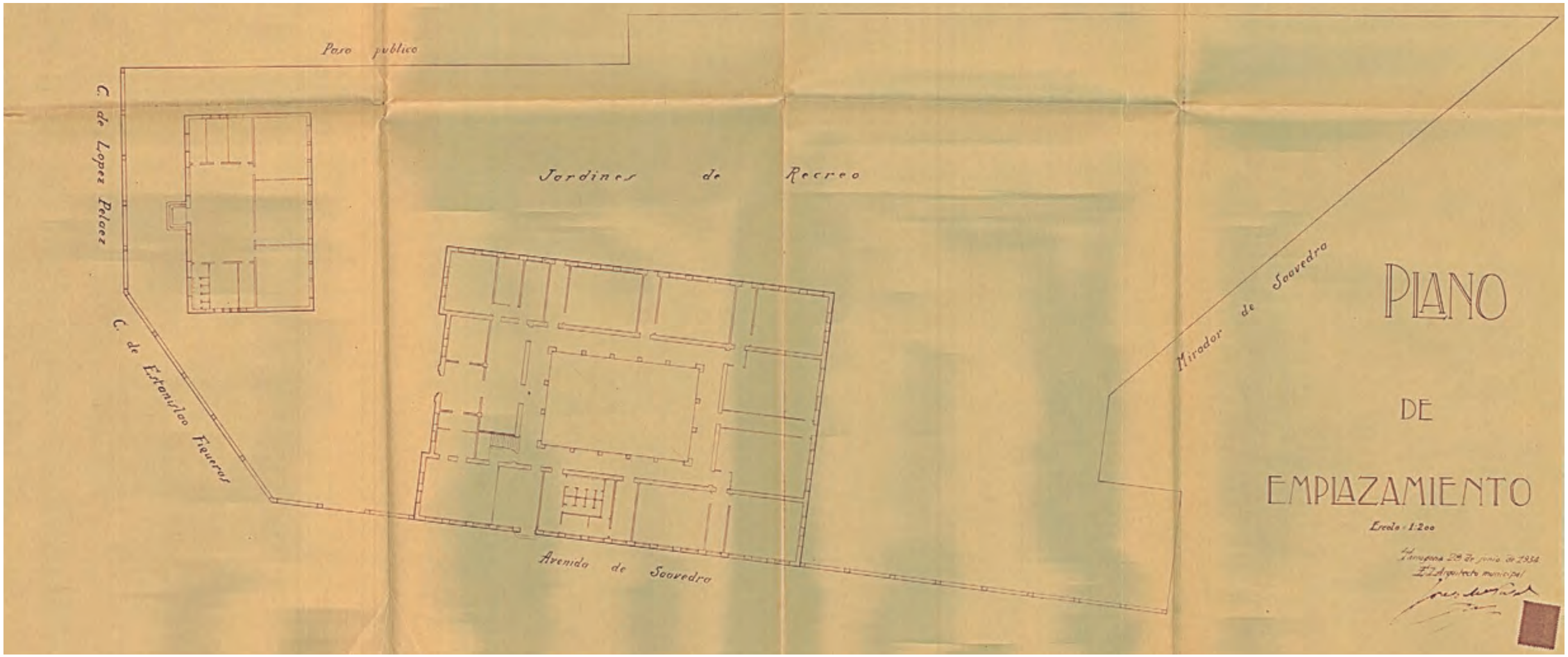

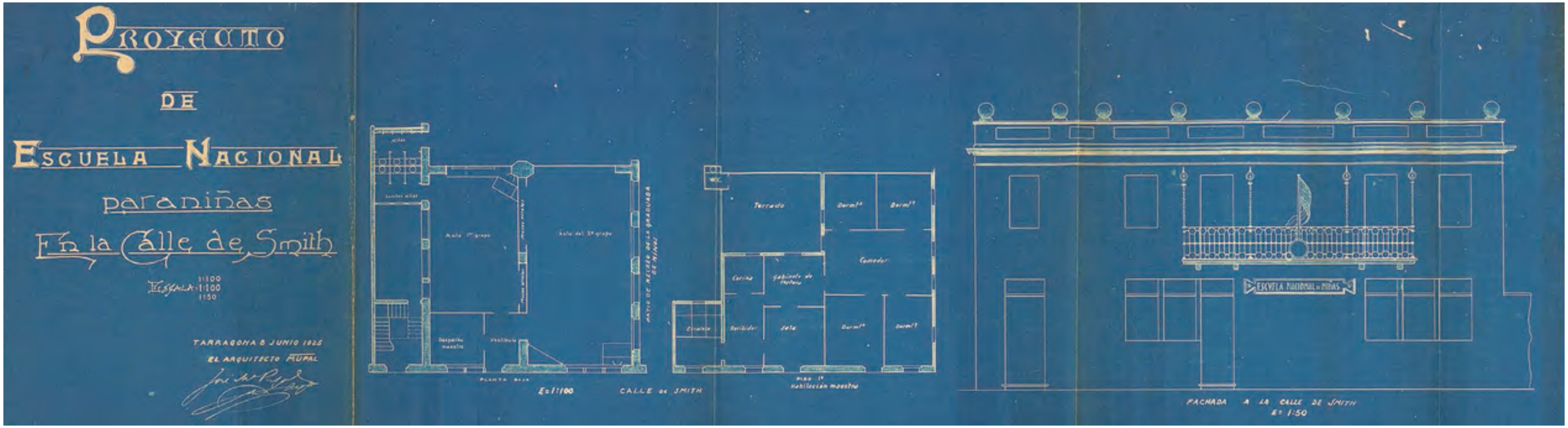
▲ Escola de Saavedra, inicis dels anys quaranta. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

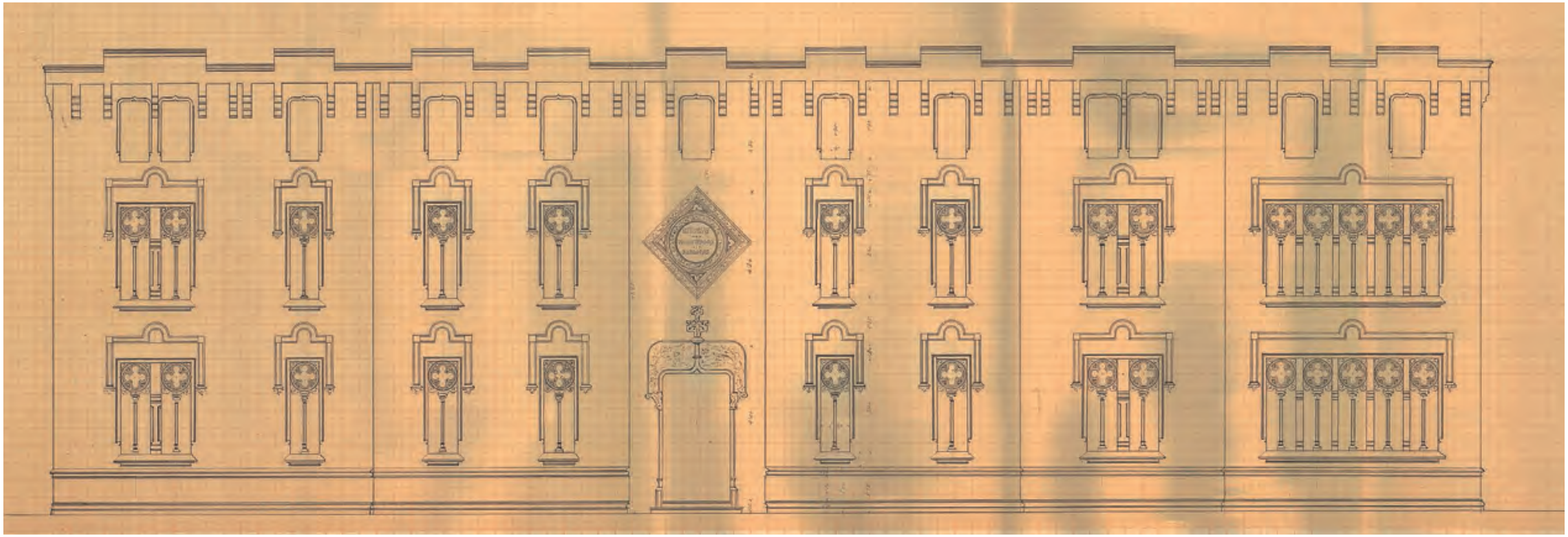
◀ Plànol del projecte de parvulari a l'Escola de Saavedra, juny de 1934. AHCT / L'Arxiu

▼ Plànol d'emplaçament de l'Escola de Saavedra, juny de 1934. AHCT / L'Arxiu

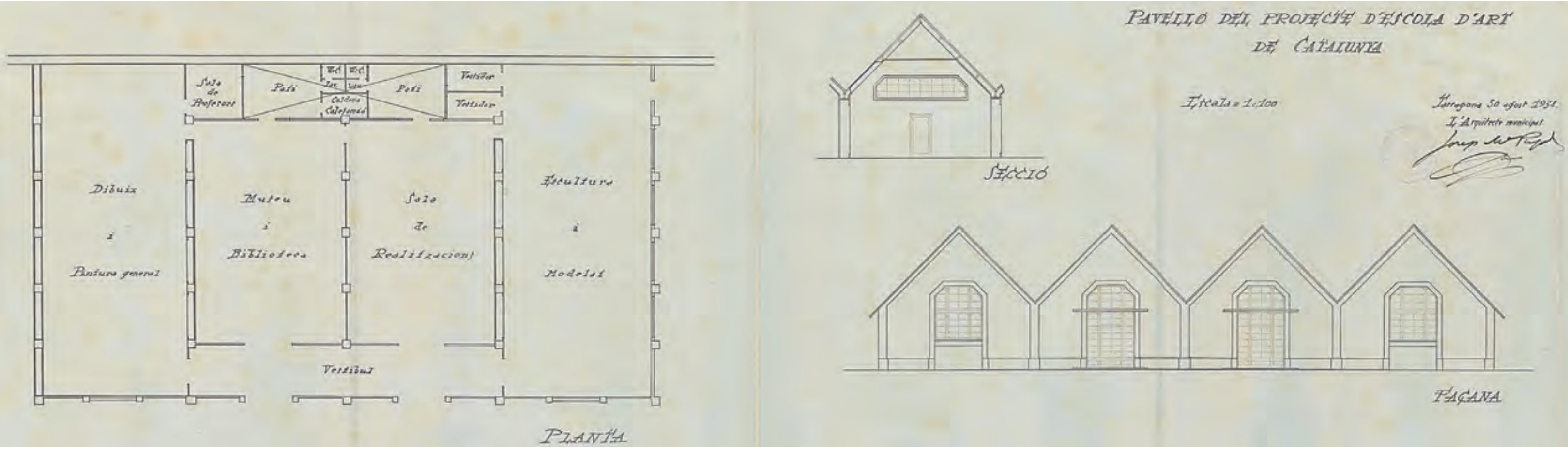

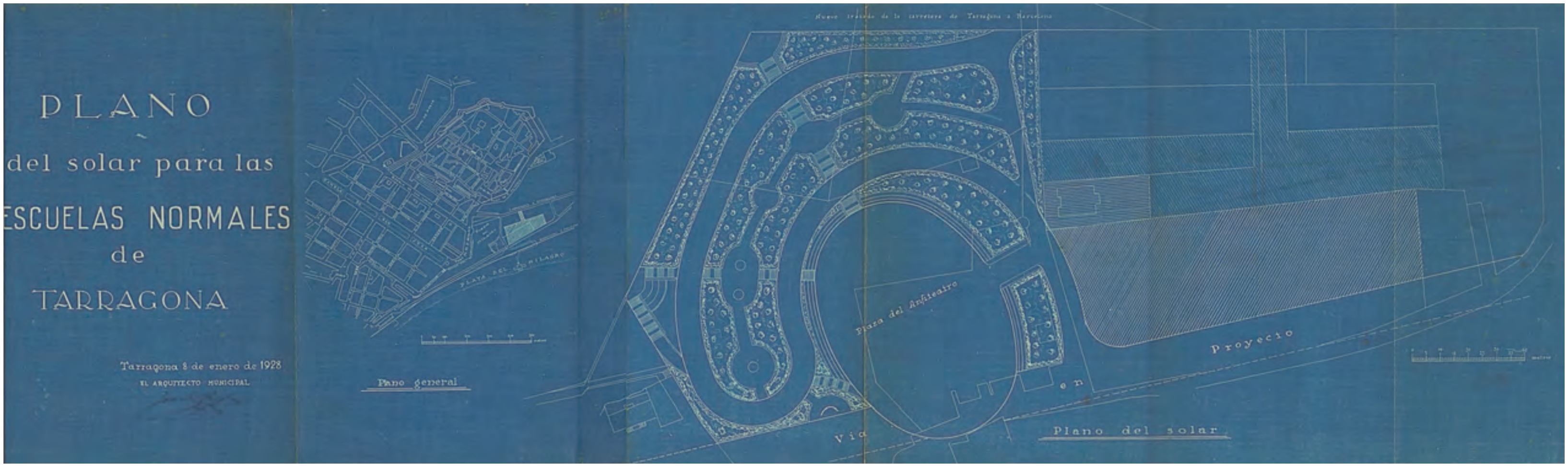
▲ Plànol del projecte d'Escola Nacional per a nenes del carrer Smith, juny de 1925. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol de la façana principal d'un projecte d'Escoles Municipals Públiques no realitzat. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol del projecte de Pavelló d'Escola d'Art de Catalunya, agost 1934. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol del solar de les Escoles Normals de Tarragona, gener de 1928. AHCT / L'Arxiu

▲ Treballs d'excavació a l'Amfiteatre davant de les Escoles Normals, any 1937. FotoVallvé. CIT / L'Arxiu

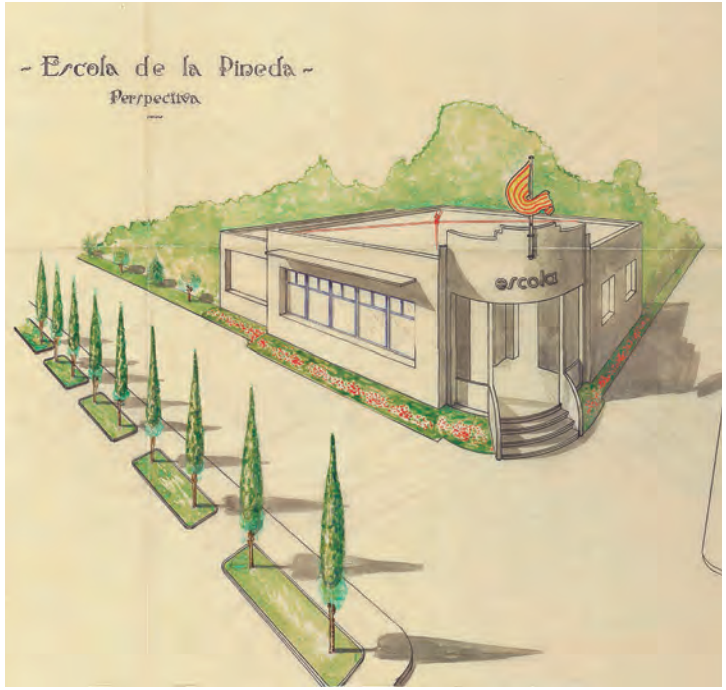
◀ Escoles Normals de Tarragona, any 1931. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

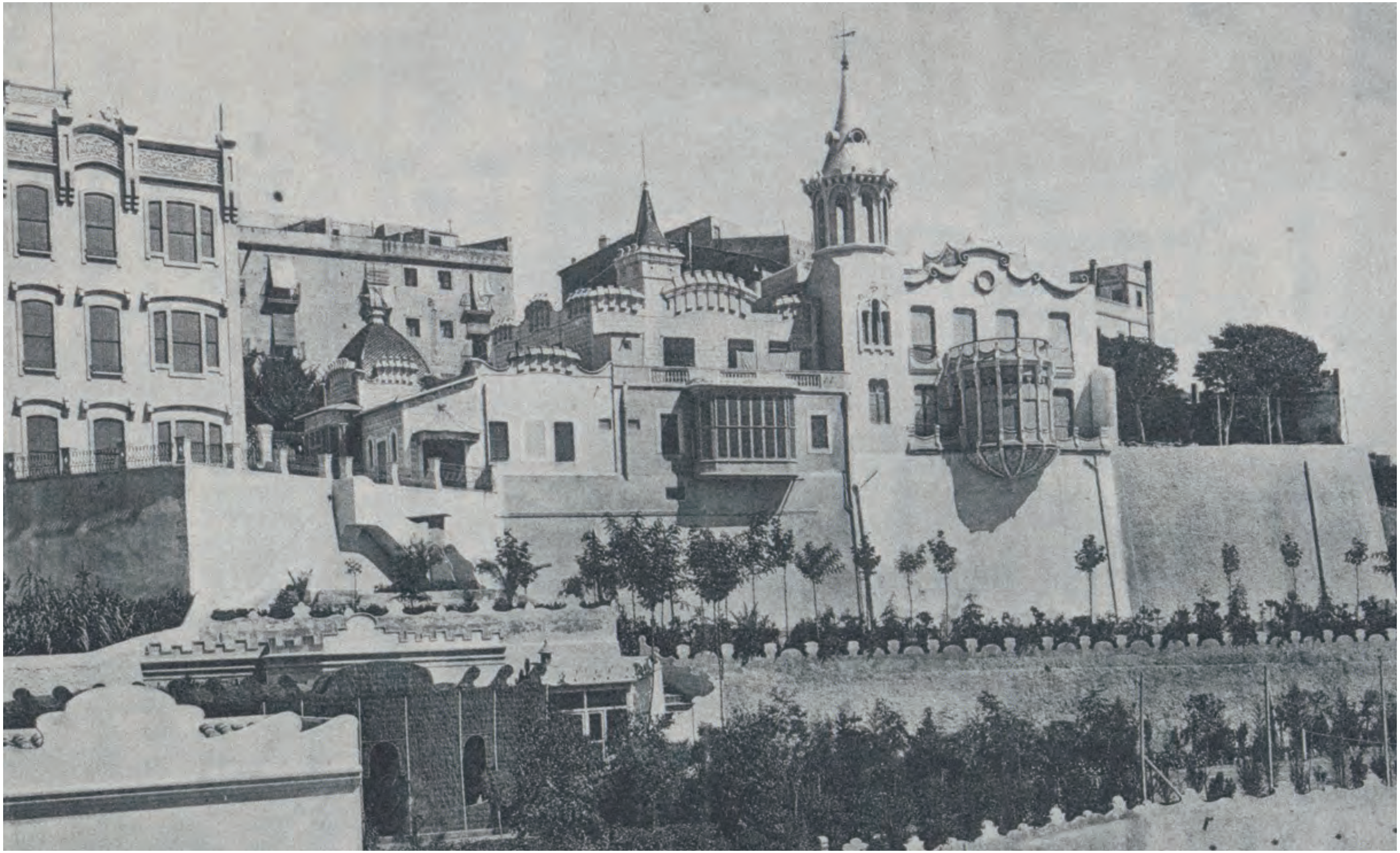
▶ Dibuix de perspectiva del projecte no realitzat de l'Escola de Mar a la platja del Miracle, any 1932. AHCT / L'Arxiu

◀ Dibuix de perspectiva del projecte no realitzat de l'Escola Mixta de l'Arrabassada, any 1932. AHCT / L'Arxiu

▶ Dibuix de perspectiva de l'Escola de la Pineda, any 1932. AHCT / L'Arxiu

▲ Conjunt de tres edificis de la Casa Ripoll, 1910, números 15, 17 i 19 del passeig de Sant Antoni. Foto Roisin. CIT / L'Arxiu

Josep M. Pujol de Barberà va ser un arquitecte polièdric, amb una trajectòria professional molt extensa, fructífera i diversa. Des de la restauració de monuments com la Torre dels Escipions o el Monestir de Poblet fins treballs d'urbanisme o d'enginyeria, passant per la construcció d'habitatges particulars que són presents en l'actual paisatge urbà.

▲ Imatge actual d'un dels dos edificis que resten de la casa Ripoll al passeig de Sant Antoni. Foto Txema Morera. CIT / L'Axiu

▲ Casa Joan Busquets Ferrer, 1910, carrer Unió 14. Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

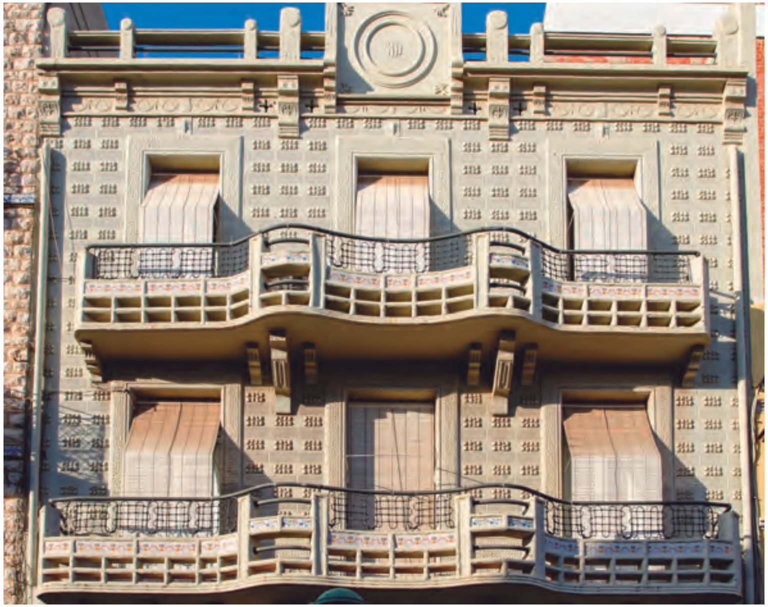
▲ Casa Xavier Güell, 1912, Rambla Nova, 1. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

▲ Casa Musolas, 1914, Rambla Nova, 88. Foto Vallvé. CIT / L'Arxiu

► Casa Musolas, 1914, Rambla Nova, 88. Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

▲ Casa Porta Mercadé, 1916, Plaça Corsini, 5. Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

▶ Casa Bofarull, 1921, Rambla Nova 37. Foto Txema Morera. CIT / L'Arxiu

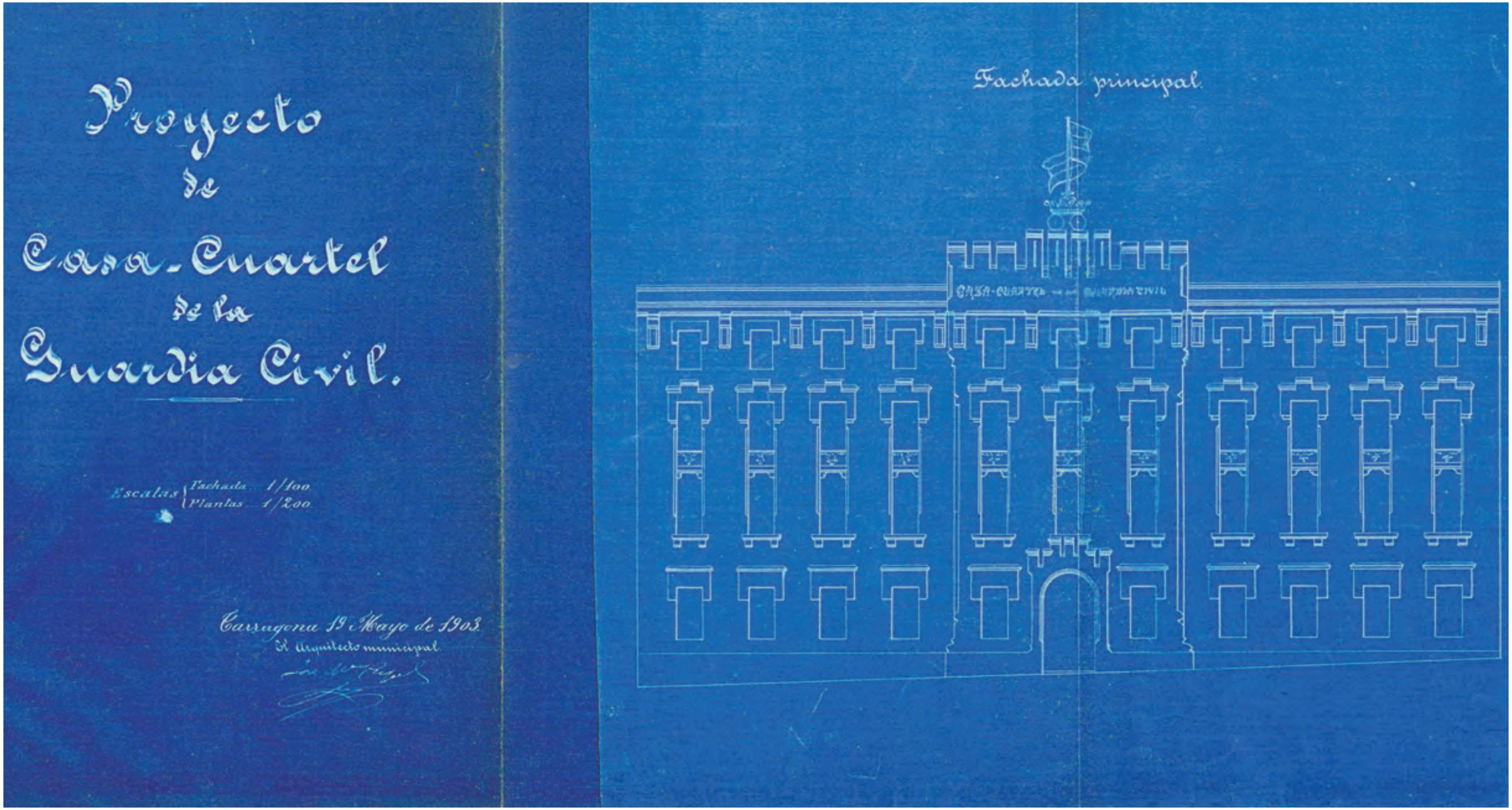

▲ Casa Roda i Aleu, 1927. Rambla Nova, 97-99. Foto Txema Morera. CIT / L’Arxiu

▶ Casa Icart Bargalló, 1925, Estanislau Figueres, 36. Foto Txema Morera. CIT / L’Arxiu

Com succeeix amb qualsevol creador, l’arquitecte Josep M. Pujol de Barberà va treballar en obres que no van passar de ser un projecte i que mai van ser una realitat.

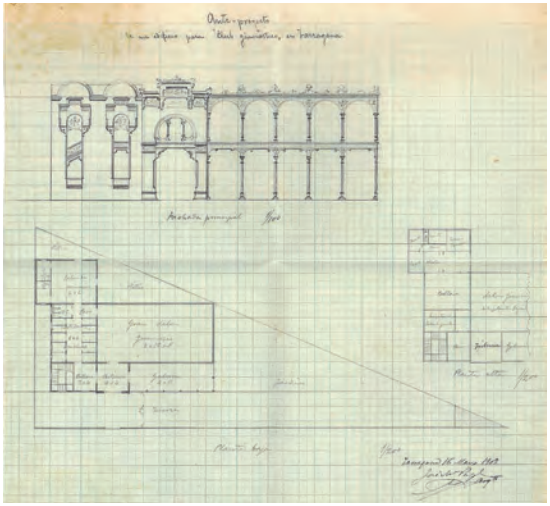
▲ Plànol de la façana principal del projecte no realitzat de caserna de la Guàrdia Civil, maig de 1903. AHCT / L’Arxiu

▲ Projecte no realitzat de Teatre Líric de Tarragona que s'havia d'emplaçar en el xamfrà entre el carrer Girona i la Rambla Nova, juny de 1910. AHCT / L'Arxiu

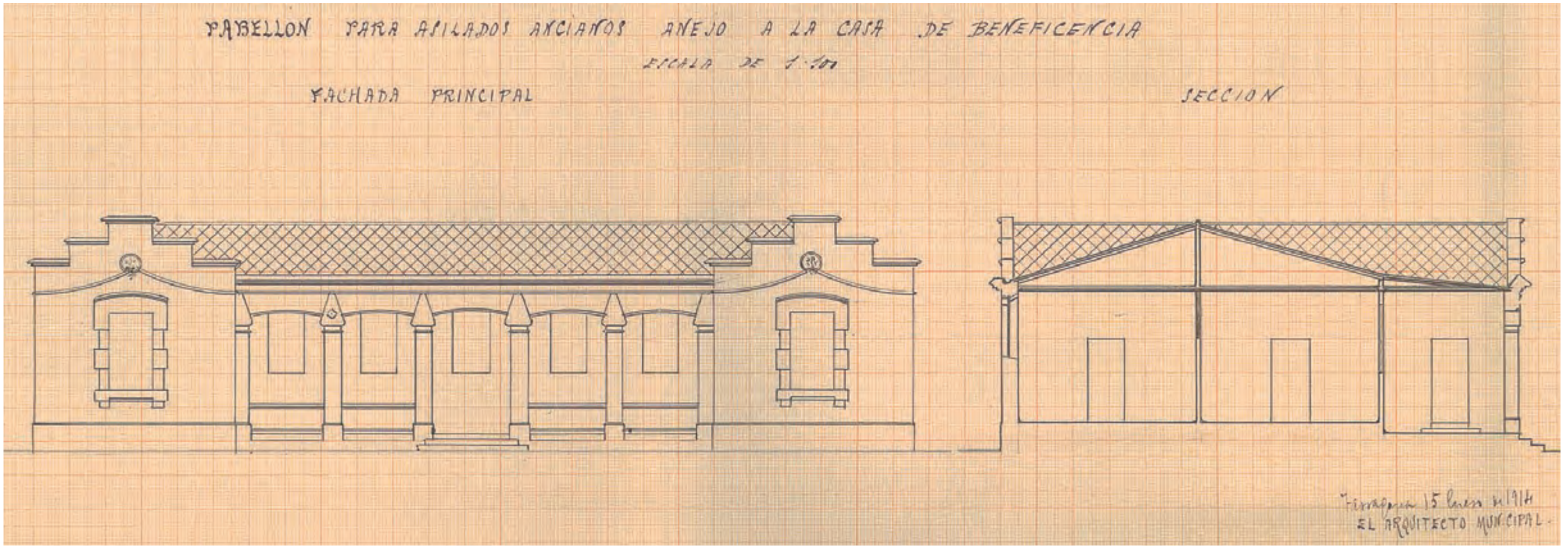

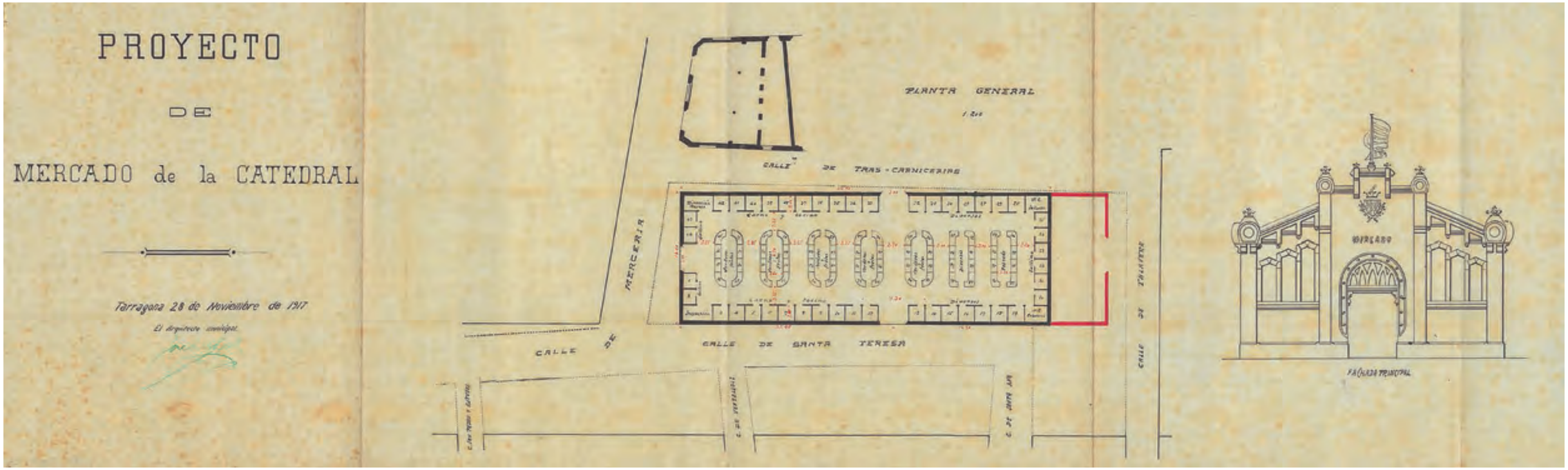
◀ Detall de les façanes del Teatre Líric de Tarragona, juny de 1910. AHCT / L'Arxiu

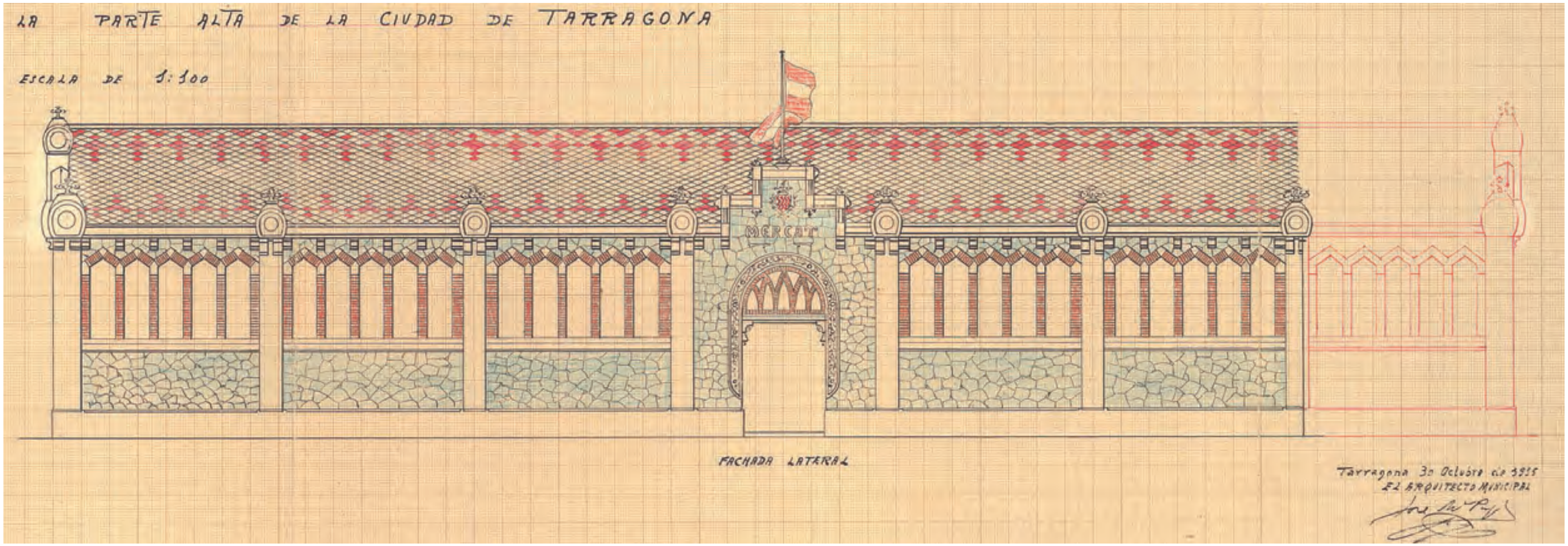
Avantprojecte d'un edifici pel Club Gimnàstic de Tarragona, maig de 1903. Fons Pujol. Arxiu del COAC Tarragona

Plànol de la façana i secció d'un pavelló per a gent gran annex a la Casa de Beneficència, gener de 1914. AHCT / L'Arxiu

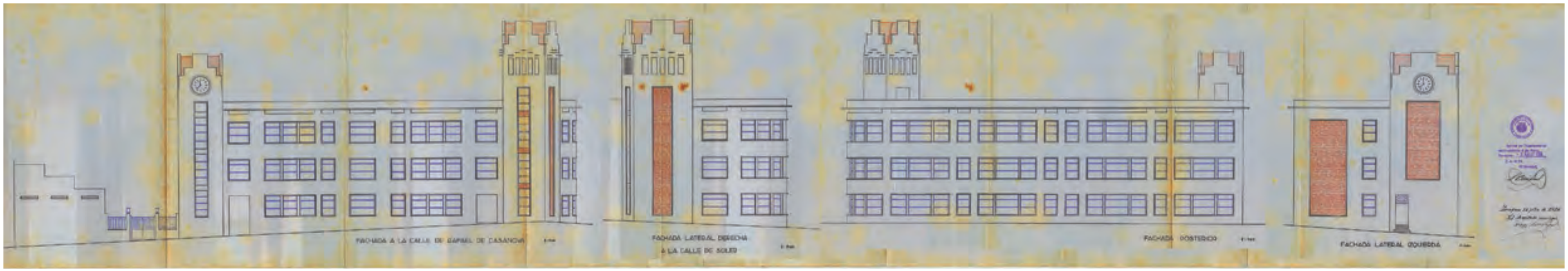
▲ Plànol del projecte no realitzat de Mercat Central de la Catedral, que s'havia d'emplaçar a l'actual Plaça del Fòrum, novembre de 1917. AHCT / L'Arxiu

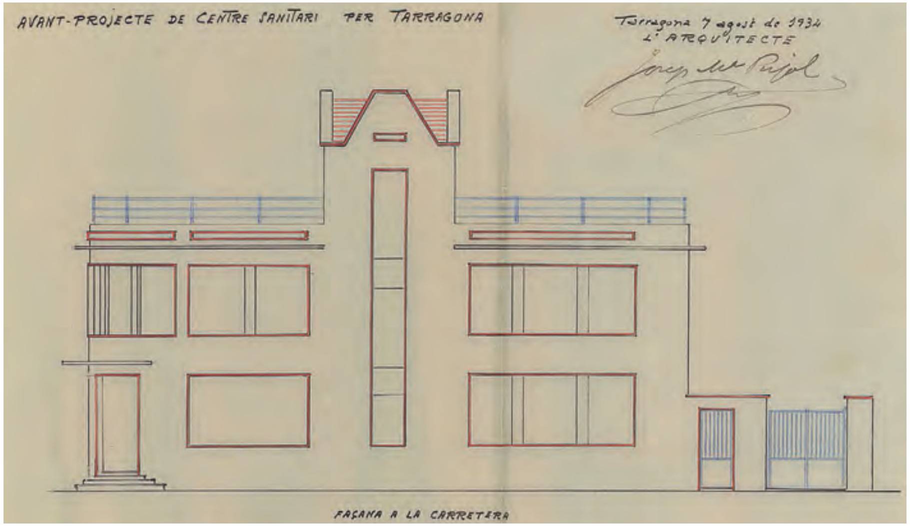
▲ Detall del plànol del projecte no executat de Mercat Central de la Part Alta, octubre de 1915. AHCT / L'Arxiu

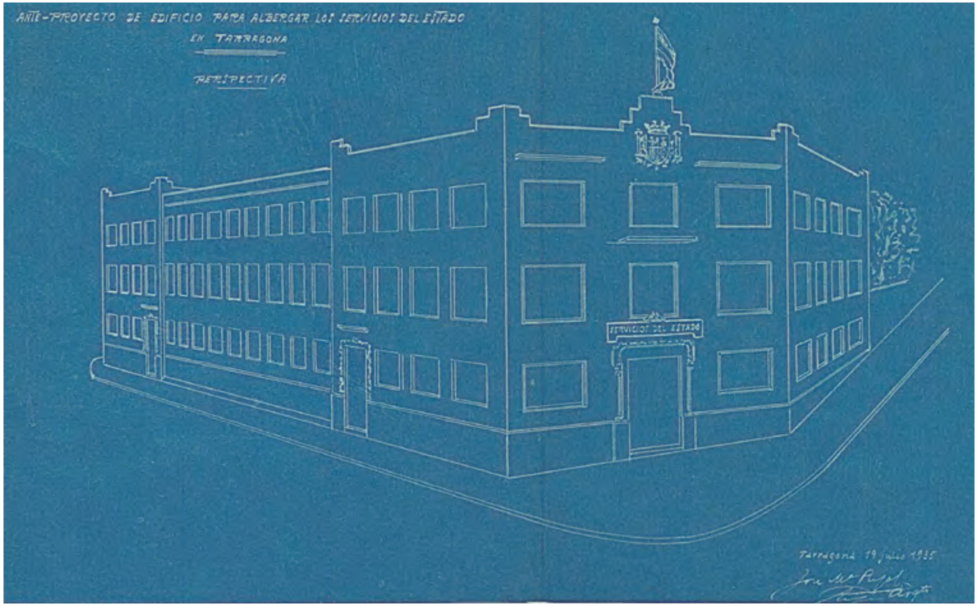
▲ Plànol del projecte no realitzat d'Escola Graduada al carrer Torres Jordi, juny 1934. AHCT / L'Arxiu

▲ Plànol del projecte no realitzat d'escola al carrer Soler, juliol 1934. AHCT / L'Arxiu

Avantprojecte de centre sanitari a la carretera de Barcelona, agost de 1934. AHCT / L'Arxiu

Plànol de perspectiva de l'avantprojecte d'edifici per a concentrar els serveis administratius de l'Estat al carrers August i Sant Francesc, juliol de 1935. AHCT / L'Arxiu

Quaderns de l'Arxiu, 8

Josep M. Pujol de Barberà va néixer i viure a Tarragona entre els anys 1871 i 1949. Va obtenir el títol de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona amb només 21 anys, completant la seva formació en els equips dels arquitectes Enric Sagnier Villavecchia i Josep Domènech Estapà. L'any 1897 va prendre possessió del càrrec d'arquitecte municipal de Tarragona, que exercí fins a l'any 1939. Va ser membre de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya i va presidir la Junta de la Delegació de Tarragona del Col·legi d'Arquitectes entre 1932 i 1933.

En l'àmbit de l'urbanisme, durant els 42 anys en què Josep M. Pujol de Barberà va assumir les funcions d'arquitecte municipal, cal destacar el Pla d'Eixample de l'any 1922. Una expansió del nucli de la ciutat que anava, d'una banda, des del Parc del Miracle, a l'actual zona de l'Amfiteatre, fins a la plaça Imperial Tarraco, i de l'altra, des de la Plaça de Toros fins a l'avinguda de Catalunya. A més a més de la nova xarxa de clavegueram, l'any 1931, durant la Segona República, Josep M. Pujol de Barberà va dirigir el sistema de captació i elevació d'aigua, així com la construcció d'un dipòsit d'abastiment a l'Oliva i la nova xarxa de distribució. Com a arquitecte municipal, Josep M. Pujol de Barberà també va exercir el càrrec de Cap del Cos de Bombers de Tarragona.

Una de les seves obres emblemàtiques va ser el projecte de Mercat Central que enllestí l'abril de 1912. A finals de l'any 1913, es van iniciar les obres i la inauguració solemne es va celebrar el dia 26 de desembre de 1915. Altres obres significatives han estat l'edifici de l'Escorxador, actual seu del Rectorat de la Universitat Rovira i Virgili, l'edifici de la Cooperativa Obrera Tarraconense, el Col·legi dels Germans de la Salle i el Col·legi i Església de les Monges Carmelites.

Josep M. Pujol de Barberà va ser un arquitecte polièdric, amb una trajectòria professional molt extensa, fructífera i diversa. Des de la restauració de monuments com la Torre dels Escipions o el Monestir de Poblet fins treballs d'urbanisme o d'enginyeria, passant per la construcció d'habitatges particulars, bona part dels quals encara són presents en l'actual paisatge urbà.

SILVA editorial

AJUNTAMENT DE TARRAGONA

L'Arxiu

9 788494 763632